

fri! tanke

#1 • 2013

MEDLEMSMAGASIN FOR HUMAN-ETISK FORBUND

KOLLEKTIV

Overbevist

Tonje Brenna

Håndplukket

Analytisk

...
UT
ØYA

LIKHEIT

MOT

Engasjert

humanisme

(A)
F

MAKT

Rådgiver

Menneskeoerd

HELT

felleskap

Støttespiller

OBS!
MEDLEMS-
KONTINGENT
VEDLAGT!

Solidaritet

YDMYK

Likeverd

Retterdighet

KULTUR:

Fri tanke redigeres etter
redaktørplakaten.

Redaksjonelt stoff i Fri tanke står
ikke nødvendigvis for Human-
Etisk Forbunds regning.

Kontakt

Tlf: 23 15 60 20
Fax: 23 15 60 21

Epost:

fri.tanke@human.no
fritanke.no

Ansvarlig redaktør

Kirsti Bergh
kirsti.bergh@human.no

Journalist

Even Gran
even.gran@human.no

Design & produksjon

Dinamo Magazine
magazine@dinamo.no

Repro

Dinamo

Trykk

Kroonpress

Opplag

66 950

Coverfoto

Thomas Brun

Stofffrister 2013

Nr 2-2013: 1. mars
Nr 3-2013: 15. juni
Nr 4-2013: 1. oktober
Nr 1-2014: 1. desember

I magasinet Fri tanke har artikler referansenummer. Tast dette
nummeret inn i søkefunksjonen på **Fritanke.no** – så får du opp saken.

01

Hvordan forvalte forbundets gull?

HUMAN-ETISK FORBUNDS arbeid dreier seg om de store livssynspolitiske spørsmålene: som skille mellom stat og kirke og likebehandling av livssyn. I dette arbeidet er det generalsekretærer, fag- og pressesjefer som har vært mest synlige. Som nå, når det offentlige Norge skal debattere forslagene om ny religions- og livssynspolitikk fra det regjeringsoppnevnte Stålsett-utvalget, som kom rett før Fri tanke gikk i trykken. Så fremt ikke Regjeringen legger forslagene rett i skuffen, vil det forhåpentligvis kunne bli en spennende debatt i ukene og månedene framover, og forbundet må ta aktivt del i den.

MEN HUMAN-ETISK FORBUND dreier seg også om alt det som foregår av mangfoldige aktiviteter ute i lokal- og fylkeslag. Det dreier seg om gjennomføringen av konfirmasjonskurs og seremonier over hele landet for i underkant av 10 000 konfirmanter. I tillegg arrangeres det navnefestseremonier for nærmere 2500 barn; det gjennomføres over 700 vigslar og holdes nesten 550 gravferder. Det meste av dette gjøres på frivillig basis, men selv om medlemstallet i forbundet går opp, stagnerer antall frivillige. Dette innebærer en stor utfordring for organisasjonen.

OG DET ER GJERNE de samme folkene som

01 De frivillige bærer humanistsymbolet med stolthet og engasjement.

holder hjulene i gang på seremoniene som også driver lokal- og fylkeslag, arrangerer møter, solvervsfester, filosofikafeer og i tillegg forsøker å påvirke lokalmiljøene livssynspolitisk. Det er mange tordenskjolds soldater i forbundet, og de er gjerne også aktive i andre frivillige organisasjoner. Disse menneskene utgjør forbundets gull. En av hovedutfordringer framover blir å legge en slagplan for hvordan best mulig ta vare på denne ressursen og utvikle den, og samtidig får den til å vokse seg større.

HVORFOR DE SOM engasjerer seg ikke slutter kan du lese om på side 32, og enda mer utfyllende på Fritanke.no (9003). Kanskje det kan inspirere akkurat *deg* til å bli engasjert? ♦

T Kirsti Bergh, redaktør av Fri tanke

Les også
Fritanke.no

På **Fritanke.no**
publiserer vi jevnlig
saker om livssyn,
livssynspolitikk og
mye annet.

Vi synes vi har
spennende stoff
også der.

- 6 Tilbakeblikk**
Ting vi husker fra månedene som har gått.
- 7 Hva skjer**
Ting som skjer de neste tre månedene.
- 8 3 Medlemmer**
Vi stiller tre medlemmer to spørsmål.

1 Aktuelt

- 10 Notiser**
- 12 Reportasje**
Humanist-redaktør og ateist Didrik Søderlind har skrevet boka *Kristen-Norge. En oppdagelsesreise*, om sine besøk hos ulike norske menigheter. Fri tanke hang med på dialogmøte hos Røros kirkeforum.
- 18 Bilder fra verden**
- 20 Intervju**
I *Enkenes bok* forteller 25 enker om sine erfaringer etter å ha mistet den de har levd store deler av livet med. Fri tanke møtte tre av bokas bidragsytere til en samtale om sorg, savn og veien videre.

2 Forbundet

- 28 Generalsekretærens spalte**
Endringer i Norges livssynslandskap
- 29 2012 oppsummert**
- 31 Nummerets hovedstyremedlem**
Nestleder Tom Hedalen er opptatt av å styrke lokallagene i deres arbeid.
- 32 De frivillige**
Det er medlemmer som driver de fleste av Human-Etisk Forbunds mange tilbud og aktiviteter. Uten medlemmene, ingen aktivitet. Fri tanke har møtt seks av dem.
- 39 Humanistisk Ungdoms spalte**
Humanisme – hva er nå det?

3 Tema

Hva slags forpliktelser har vi – juridisk og etisk – overfor de fattige menneskene som nå banker på døren til vårt velfylte Velferds-Norge? Er det en humanistisk plikt å støtte romtigere på gaten, eller kan vi slå oss til ro med at Norge støtter via EØS?

4 Meninger

- 52 Kronikk**
Stålsettutvalget har levert sin innstilling. Human-Etisk Forbund kommer med sin umiddelbare respons på forslagene.
- 56 Portrett**
Pippi Langstrømpe er ikke det verste forbilde å ha som barn. Tonje Brenna – AUF'er fra et livssynsbevisst hjem – er tidenes yngste rådgiver på Statsministerens kontor.
- 62 Menneskerettigheter**
I år feirer vi at det er hundre år siden norske kvinner fikk allmenn stemmerett. Stemmeretten er en av grunnpilarene i demokratiet, men ingen selvfølge for alle overalt.
- 65 For og i mot**
Den norske kirke forvalter gravferdsordningen i nesten alle norske kommuner. Stålsettutvalget foreslår at det skal bli en offentlig oppgave. I Oslo er frontene tydelige for og i mot.
- 66 Skeptiker så klart!**
Skepsis handler ikke bare om å avsløre spøkelser og såkalt klarsynte medium. En skeptisk holdning gir uante fordeler når man skal forholde seg til ulike kommersielle tilbud i hverdagen.
- 70 Nye bøker**
Den magiske virkeligheten kommer snart ut på Humanist forlag, sammen med utgivelser om blogging, ytringsfrihet, konspirasjonstenkning i Norge og ensomme terrorister.
- 72 Leserrespons**

NOVEMBER

6

Kongressateister i USA

Kongressens eneste åpne ateist, californieren Pete Stark (81), føk ut i valget. Stark var kongresspolitiker siden 1973. Men i Arizona kom en åpent ikke-troende – og biseksuell – representant inn: Kyrsten Sinema (36), som er aktiv støttespiller for sekulære grupper, som Secular Coalition for America. (8965)

10

Pessimisme på etikkseminar

– Den oppvoksende generasjonen må ta innover seg at mange ting ikke handler om forbedring, men om forverring. Både økonomisk og miljømessig, sa filosof Arne Johan Vetlesen under det årlige årlige etikkseminaret til Human-Etisk Forbunds fylkeslag i Oslo, Akershus og Østfold (8969)

13

Språkpris til Humanist-forfatter

Språkprisen i bokmål for 2012 gikk til Erik Tunstad, biolog, forfatter og medstifter av Foreningen Skepsis. Tunstad fikk prisen for bøkene *Darwins teori – 400 år med evolusjon (2009)* og *Juks: hvordan forskere svindler – og hvorfor det ikke er så farlig* (2011) – begge på Humanist forlag (8968).

DESEMBER

6

Deilig er jorden

Humanist forlags julesangbok ble lansert, og nærmere jul oppstod hissig debatter rundt det faktum at boka inneholdt én sang som hadde fått ny tekst. Det ble sett på som nok et ledd i Human-Etisk Forbunds avkristning av jula og Norge. Les hele den nye teksten og mer på **Fritanke.no** (8993, 8995)

12

Tre år for blasfemi

To dager etter at IHEU lanserte sin bekymringsrapport om økende blasfemifølgelser, særlig i den muslimske verden, falt dommen mot egyptiske Alber Saber. Han ble dømt til tre års fengsel for å ha lenket til filmen *Innocense of muslims* på en Facebook-side for egyptiske ateister. (8990)

21

Solsnu – rettelse

Kl 1212 var vintersolverv – dagen da sola «snur», noe mange lokallag i Human-Etisk Forbund har tradisjon for å feire. Men det var ikke – som Fri tanke feilaktig meldte i forkant – tidspunktet vi befant oss lengst borte fra sola. Les astronomiprofessor Øystein Elgarøys klargjørende kommentar på **Fritanke.no** (8996)

JANUAR

2

Perihelium

Og *der* var vi så nærme sola som vi kommer. Det fenomenet har også et navn: Perihelium eller *perihel* er det punktet i en planets, asteroides, komets eller romsondes bane som ligger nærmest Sola (helios). I år passerte Jorda dette punktet 2. januar.

4

Å miste privilegier

«Kristne bør nok forberede seg på selv å ta ansvar for sin deltakelse og innflytelse i samfunnet framover. Selv om det er vondt å miste privilegier er det klokt å innse at de ikke lenger kan forvente assistanse fra verken stat eller kommuner i utbredelsen av sin religion. Likeverd og likebehandling vil være en verdi som vil få økt betydning i moderniseringen av vårt demokrati », skrev HEFs pressesjef Jens Brun-Pedersen i en kronikk i VG. Les hele på **human.no**

7

Konfirmasjon i gang

Startskuddet gikk for årets første kurskvelder i Humanistisk konfirmasjon for vårens om lag 10 000 ungdommer. For noen blir konfirmasjonstiden en skjellsettende opplevelse, for andre vil det kanskje bare føre til skuldertrekk. Men ifølge kursledere blir de aller fleste berørt og tar et skritt på veien videre. (Bildet viser et knippe konfirmanter på kurs i fjor.)

FEBRUAR

6

Selv mordet og etikk

Møte i Humanismens hus: Psykiater Arne Thorvik har skrevet om selvmord som etisk fenomen, og vil foredra om synet på selvmord i ulike tider, steder og filosofiske tradisjoner, og tematisere myndighetenes rett til inngripen og hvordan suicide ser på egen situasjon. Les mer på **human.no/oslo**. Dagen er – uten sammenheng – også samefolkets nasjonaldag.

11

Darwin for full musikk

Darwin så på mennesket som et musikalsk dyr. Han hevdet at rytmer, toner og lyder er menneskets urspråk. Derfor treffer musikk oss så sterkt. Human-Etisk Forbund og Universitetet i Oslo arrangerer vorspiel til Darwins fødselsdag på Litteraturhuset i Oslo, mandag 11. februar klokken 19.00. Se **human.no** for mer informasjon.

13

Faren for religiøs ekstremisme

Tidligere forstander i Det Mosaiske Trossamfunn, Anne Sender, og tidligere generalsekretær i Islamsk råd, Shoaib Sultan, deltar i diskusjon på onsdagsmøte i Humanismens hus. Hva kan gjøres for å motarbeide ekstremistiske handlinger og rekruttering til ekstremisme? Les mer på **human.no/oslo**

MARS

6

Politi og røver

Møte i Humanismens hus: Kjetil S. Østli har skrevet dokumentarboka *Politi og røver*, historien om hvordan et miljø som oppsto på Tveitasenteret på 70-tallet, i 2004 endte med ranet av Nokas og et politidrap. Les mer på **human.no/oslo**

8

Feiring av stemmerettsjubileet

På den internasjonale kvinnetiden feires hundreårsjubileet for allmenn stemmerett for kvinner i Norge. I Kristiansand kan du overvære festforestillingen **Kvinnestemmer** i kulturhuset Kilden, med en rekke kvinnelige musikere og et kvinneorkester bestående av musikere fra symfoniorkestrene i Kristiansand og Stavanger. Jubileet markeres også på Eidsvoll.

20

Møte på Litteraturhuset

Oslo og Akershus fylkeslag av Human-Etisk Forbund arrangerer vårens siste onsdagsmøte på Litteraturhuset i Oslo. Møtetema er ikke klart når Fri tanke går i trykken, men følg med på **human.no/oslo**. Fylkeslagenes første onsdagsmøte i år ble også arrangert på Litteraturhuset og var en paneldebatt om religionenes plass i framtidens Norge. PS Dagen er også den internasjonale lykkedagen.

APRIL

5

Filosofisk samtalegruppe

Flere steder i landet arrangeres det filosofi-kafeer eller filosofiske samtalegrupper for ulike målgrupper. I Kristiansund arrangeres det for eksempel denne dagen filosofisk samtalegruppe for eldre kl 13. Ta kontakt med Human-Etisk Forbund i Møre og Romsdal eller se fylkeslagets nettsider på **human.no**.

6

Tilbake til krigens dager

Et spesialutviklet rollespill for konfirmanter ble for første gang gjennomført i fjor. Også i år skal humanistiske konfirmanter i Hallingdal reise tilbake i tid, til den gang nazistene styrte landet. Der vil de oppleve de dilemmaene som mennesker stod overfor i møte med krigens Norge i 1942.

7

Minnedag for Rwanda-ofre

Denne dag i 1994 innledet folkemordet på tutsier i Rwanda. FN har etablert dagen som internasjonal minnedag for folkemordofrene.

12

Internasjonal romfartsdag

«Jeg er overbevist om at den internasjonale romfartsdagen vil minne oss om vår felles menneskelighet og at vi må arbeide sammen for å overvinne våre felles utfordringer», sier FNs generalsekretær Ban Ki-moon da dagen ble erklært. På denne dato i 1961 ble Juri Gagarin det første mennesket i verdensrommet.

Vi stiller tre medlemmer to spørsmål

- 1) Hvorfor er du medlem i Human-Etisk Forbund?
2) Hva mener du det er viktig at Human-Etisk Forbund fokuserer på i 2013?

TINA SIGVALDSEN
Tromsø

1) Jeg ble medlem fordi jeg skulle begynne som konfirmasjonsleder. Grunntanken om at menneskerettigheter og humanisme burde ligge til grunn for hvordan vi som mennesker organiserer våre samfunn stiller jeg meg også bak. Jeg mener det er et verdig og viktig saksområde.

2) Et overordnet tema jeg mener er viktig, er det å balansere religionsfrihet og menneskerettigheter. Hvordan kan man for eksempel sikre kvinners rettigheter samtidig som man sikrer religionsfriheten når en religions lover fratar kvinner sentrale individrettigheter? Å unngå generaliseringer er selvfølgelig viktig i en slik debatt.

MARIA AANES
Lillehammer

1) Jeg meldte meg inn i for ikke så lenge siden, men har tenkt på det lenge. Jeg ble konfirmert borgerlig og pappa har vært medlem siden den gang. Jeg er medlem fordi det føles riktig, jeg identifiserer meg med forbundets verdigrunnlag, men også fordi jeg synes det livssynspolitiske arbeidet forbundet gjør er viktig.

2) Jeg er pedagogisk leder i barnehage og synes det er viktig å fokusere på hvordan religion brukes overfor barn, særlig i barnehagene. Religion må ikke pushes på barn, slik jeg følte jeg fikk det pushet på meg da jeg gikk på skolen. Forbundet må fortsatt arbeide for mindre religionsinnblanding i statlige og kommunale institusjoner.

JUSTEIN
HESTMANN VINJERUI
Tromsø

1) Eg er medlem av Human-Etisk Forbund sidan organisasjonen står for eit livssyn lik mitt.

2) I 2013 meiner eg at Human-Etisk Forbund skal halde fram med å ha ei tydelig stemme i samfunnsdebatten. Organisasjonen bør òg prioritere informasjon til potensielle medlemmer i alle aldre.

Aktuelt

NOTISER

REPORTASJE

BILDER FRA VERDEN

FEATURE

Overleveringen

7. januar overleverte det regjeringsoppnevnte Stålsett-utvalget sin rapport «Det livssynsåpne samfunn» til kulturminister Hadia Tajik. I rapporten foreslår utvalget en rekke grep for å gjøre livssyns- og religionspolitikken mer livssynsnøytral og mer rettferdig. I det Fri tanke går i trykken har utvalget allerede fått kross kritikk fra flere hold for blant annet å ville overføre gravferdsforvaltningen til det offentlige, frata trossamfunn vigselsrett og endre verdiparagrafen i Grunnloven.

Fritanke.no følger saken [9000, 9001, 9002, 9004]

F NTB Scanpix

► Neste halvparten av befolkningen vil ha gravferd uten prest. Over 90 % av alle gravferder i Norge foregår i kirka, men i en ny undersøkelse, bestilt av gravferdsbyrået Jølstad, svarer bare 54 % at de ønsker kirkelig gravferd. 16 % svarer at de vil ha en personlig seremoni.

► Kirkelig valgsmøte kan bli lov. Kirkedepartementet ønsker å lovfeste at kirkevalg skal skje samtidig med stortings- og lokalvalg. Dette har i 2009 og 2011 vært en prøveordning. – En utidig sammenblanding, sier Bente Sandvig, fagsjef i Human-Etisk Forbund. [8994]

► Den britiske nasjonale speiderorganisasjonen vurderer nå å ønske ikke-troende velkommen. De har allerede ulike versjoner av speiderløftet for folk med ulik tro. Nå spurde medlemmene om det ikke er på tide å utvide, slik at også ikke-troende får være med. Den norske speiderloven sier «En speider er åpen for gud og hans ord». [8986]

HUMANISTISK BARNEMISJONERING?

Er det utidig barnemisjonerings å presentere barn for humanisthunden Darwin – som leker rundt og finner ut av verden ved hjelp av vitenskap? Som ikke tror på gudene i de gamle fortellingene og mener det viktigste er å være en god person uansett hva du tror på.

➔ Den lille hunden Darwin er en del av nettkampanjen som Human-Etisk Forbunds søsterorganisasjon American Humanist Association (AHA) har lansert. «Kids Without God» (Barn uten Gud) er ment å styrke barn og ungdom som ikke tror på Gud. Her skal de kunne finne informasjon fri for overtro på en rekke temaområder, som for eksempel religion i offentlige skoler, vitenskap, diskriminering og seksualitet.

– «Kids Without God» skal være et vennlig sted på nettet der barn som kanskje ikke tør å snakke direkte med voksne

om disse tingene, kan finne ut hvordan det er å være god uten gud, sier generalsekretær Roy Speckhardt i AHA.

– Når man ser på alle nettstedene som retter seg mot barn og ungdom med et kristent, jødisk eller muslimsk budskap, føles det godt å utvide tilbudet med humanisme også. Barn bør vite at det finnes andre måter å lære om moral og verdier på. Alt trenger ikke komme fra religionen, poengterer Speckhardt.

Generalsekretær i Human-Etisk Forbund, Kristin Mile, har ikke sansen for barnekan-

01 For stor for fantasivenner, sier kampanjesiden.

jen til den amerikanske søsterorganisasjonen. Hun mener det er feil av voksne å presse sitt eget livssyn ned over hodet på barn, og presiserer at Human-Etisk Forbund absolutt ikke har planer om noe lignende. Les mer om kampanjen, Miles reaksjon og Speckhardts svar på Fritanke.no [8976, 8982]

Sjekk også ut kampanjen på kidswithoutgod.com. ♦

POLSKE FRITENKERE FINS

➔ Etter kommunismens fall fikk Den katolske kirke et oppsving både oppslutningsmessig, men også i med gjennomslag for katolske verdier i lovverket. Noe som blant annet førte til sammenblanding av stat og kirke, strengere

abortpraksis og mer kristendom i skolen. Nå begynner motreaksjonene å komme og ateister, rasjonalister og humanister er begynt å organisere seg. Før jul lanserte organisasjonen Wolnosc religii («Frihet fra religion») en kampanje i flere byer med annonser og store plakater som simpelthen sa «Jeg dreper ikke, stjeler ikke, tror ikke». Det er startet flere ulike organisasjoner, mange med utgangspunkt i akademikere og kulturfolk.

F Samlaget

HARSELERER MED HUMANETIKERE

➔ At Humanist forlags julesangbok inneholdt ny tekst på «Deilig er jorden» (men ellers stort sett originale tekster), gikk ikke upåaktet hen før jul. Til og

med Ragnar Hovland fikk det med seg, og i Bergens Tidende bekymrer han seg for nynorskhumanetikere: «Skal ikkje dei nynorske humanetikarane også få syngje ein tradisjonsrik julesong på sitt eige mål? Di meir eg tenkte på dette, di meir plaga denne urettferda meg. Så lenge at eg bestemte meg for å gjere noko med det», skriver han og avslutter med sin borgerlige tekst til «Det hev ei rosa sprunge».

STERK ØKNING I BLASFEMIANKLAGER I 2012

➔ Når sosiale medier kolliderer med før-moderne blasfemilover, er det ateistene og ytringsfriheten som lider,

viser en rapport utarbeidet av den internasjonale humanistunionen IHEU. Hovedfunnet er at stadig flere ikke-troende blir arrestert og rettsforfulgt på grunn av «blasfemiske» ytringer. Rapporten lister opp en lang rekke tilfeller og viser til problematisk lovgiving i 60 land, alt fra innskrenkninger i ytringsfrihet, rett til arbeid og mulighet til å gifte seg til dødsstraff for frafall av islam.

IHEU melder at det i 2011 bare var

tre blasfemisaker verden over, mens det i 2012 har vært ti-femten saker i mer enn ti land. Redaktøren bak rapporten, Matt Cherry, er bekymret over at reaksjonære krefter ser ut til å vinne gjennom, og at ønsket om å straffe ideer man ikke liker vinner gehør. I Tunisia har til og med en journalist blitt arrestert for å ha våget å kritisere et forslag om en ny blasfemilov, understreker Cherry.

Å du som
metter liten
fugl

OBLIGATORISK BORDBØNN

➔ Da Konsmo barneskole i Vest-Agder droppet å ha «Å du som metter liten fugl» som bordvers daglig, protesterte FAU og fikk sangen tilbake. – Det blir for dumt når alle elevene i en klasse er med i et kristent fellesskap, sa FAU-leder Britt Dalan til Vårt Land.

– Man burde ikke praktisere obligatorisk bordbønn. Det er faktisk sånn at menneskerettighetene er der for å beskytte mindretallet fra majoriteten. Elevene må kunne velge om de vil være med på dette, uttalte HEFs Kristin Mile til avisa. Hun mener grunnen til at bordbønn fortsatt praktiseres skyldes utydelig utdanningspolitikk, og mener regjeringen burde instruere kommunene om å håndheve skolens regelverk strengere.

Dialog, fordragelighet og manglende misjonsiver

Presten Harald Hauge inviterte Humanist-redaktør Didrik Söderlind til Røros for å snakke om sine møter med og tanker om kristne. Fri tanke hang på og ble forundret over manglende misjonsiver hos bergstadens kristne.

01

T & F Håkon Mosseby

- «Bergstadens Ziir» er navnet på Røros kirke, og den er helt i elitedivisjonen av norske kirker som turistmål. Den tårner over byen på vidda som en vaktmann for kristendommens dype røtter og en konstant påminnelse for alle om hvilken religion som råder her. For to år siden ga Didrik Söderlind, nå redaktør for tidsskriftet Humanist og ansatt i Human-Etisk Forbund, ut boka *Kristen-Norge. En oppdagelsesreise*. Med et åpent sinn oppsøker han kristne miljøer i hele Norge – kanskje kan han finne en menighet som passer ham? Nå er det ingen hemmelighet at han forble ateist, men fortsatt reiser han landet rundt og besøker menigheter som vil høre om boka og hva han fant.

FRI TANKES UTSENDTE hang på da Söderlind kom til menighetshuset ved

foten av «Ziiren» for å møte prest og kristenfolk. Men først stakk vi innom Kaffistuggu og tok en prat med initiativtaker og sogneprest Harald Hauge. Han er en ung mann og en moderne prest med egen blogg og facebook-profil. Han har kjent Didrik Söderlind en god stund via sosiale medier, men møter ham «på ordentlig» først nå. Hauge har lest boka og synes den var en stor opplevelse. Kveldens møte med Didrik Söderlind har han forsøkt å få til lenge.

– *Tror du Söderlind blir kristen dersom han fortsetter å besøke kirker og menigheter?*

– Det er i hvert fall en viss fare for at han vil begynne å oppføre seg som en kristen. Det er en viss fare med det å gå i kirka vet du – du kan bli berørt. Men når det er sagt; avstanden mellom meg og en mann som ham er ikke så stor, han oppfører seg på mange måter som en kristen skal, sier Hauge.

NYSGJERRIG SOM VI ER, tar vi opp det kristne misjonspåbudet, hvorfor men-

nesker bør bli kristne og hvordan han som prest oppfyller det. Hauge forklarer at dersom noen ikke vil være med, så kan ikke kirka gjør mer, da har den gjort sitt.

– Vi kan ikke gjøre noe mer enn å peke på og invitere inn. Hvis folk velger å si nei til det, så må vi bare ta det til etterretning, sier Hauge.

– *Hva er det du peker på? Peker du på et trivelig fellesskap eller peker du på Gud og sier «heng med her»?*

– Jeg peker på det sakramentale fellesskapet vi har i kirka, på dåpen, på nattverden og på de mer eller mindre friske diskusjonene vi har om bibeltekster. Dette er det sentrumet kirka er i tilværelsen.

– *Men peke på Gud kan du ikke?*

– Ikke fysisk nei – eller jo; i kirka sier vi jo at vannet fra døpefonten ikke er bare vann, og at brød og vin er noe mer enn korn og druer: her er Gud, og Gud gir seg selv til verden – og det tror jeg på og lever med.

– *Da blir det jo en slags magi?*

– Jeg tenker ikke på det som det, jeg

02

Han oppfører seg på mange måter som en kristen skal.

tenker på det som Guds tilstedeværelse i verden. Det er ikke jeg som bestemmer at det er slik, jeg er jo ingen trollmann. Jeg deler ut det som Gud gir.

Det gjør størst inntrykk når Hauge over kaffen på Kaffistuggu snakker om hvordan man kan forholde seg til bibeltekster.

– Noen ganger betyr det å lese bibeltekster at man ikke kan forholde seg til dem på en annen måte enn at man må være kritiske til dem. Hvis jeg leser teksten om Abraham som skal ofre sønnen sin Isak, så kan ikke jeg lese den på annen måte enn at jeg blir frastøtt og provosert av den. Hvis Gud hadde bedt meg gjøre noe sånt, hadde jeg bedt ham dra til helvete, for da hadde han vært en djevel og ikke en gud jeg kan ha tillit til. Det er den type respons sånne tekster kan skape hos meg.

Røros Menighetshus ligger rett

nedenfor kirka. Med grønnmalte trevegger og mer diskret plassering er det et langt mindre prangende bygg. Inne i menighetshuset finner vi

hvitt porselensservise, et svært Jesusmaleri og litt ukomfortable stoler. Det er noe klassisk og tradisjonelt over det. Tross snøen og kulda ute minner det om kirkekaffescenen i den første Änglagård-filmen.

RØROS KIRKEFORUM ER arrangør av møtet og tilsluttet Norske Kirkeakademier – en norsk økumenisk lekfolksbevegelse – som søker å være et forum for dialog mellom kirke-, kultur- og samfunnsliv. Kveldens møte føyer seg inn i en serie møter med blant andre forfatter Jostein Gaarder, den sørsamiske presten Bierna Bientie og prest Kari Veiteberg i Oslo Bymisjon. Neste møte er med to nonner fra Cistercienserklosteret på Tautra. Men

01 Prest Harald Hauge ønsker Didrik Söderlind og tilhørerne velkomne til dialogmøte.

02 Få sjeler: Riksteaterets stykke «Fruen fra Havet» virket visst mer forlokkende enn «Herren fra HEF».

denne kvelden er det ikke mange som finner veien til Menighetshuset – i overkant av tjue sjeler.

Inne på kjøkkenet organiserer Lill Heggund serveringen. Hun er styremedlem i Røros Kirkeforum. Sammen med andre hjelpere har hun dekket et bord hvor man kan forsyne seg av vafler, rundstykker med hvitost og formkaker. Sammen med kirketjener Gunn Tønset som også kommer til, forteller Heggund hva det å være med i kirkearbeidet betyr.

– Mange tror vi er sånne som står på kne ved senga hver kveld, men det er ikke sånn. For meg er det å drive med dette arbeidet i kirkeforum og i menigheten en form for kulturarbeid, ►

Hoved- problemet med kristne: de er hårløse halvaper.

► sier Heggglund. Kirke-
tjener Tønset er enig,
og hun nevner det
spesielle ansvaret de
har på Røros for en
av landets flotteste
kirker.

Tilhørerne benker
seg for å overvære
foredraget. Didrik
Søderlind forteller hvordan boka ble
til, hvorfor og hva han opplevde. På sin
reise i Kristen-Norge forsøkte han å gi
kristendommen en real sjanse, men
både i selve boka og under foredraget
forteller han at han ikke ble kristen. Og
det er kanskje ikke så rart? De kristne
på Røros virker i hvert fall ikke spesielt
energiske på misjonsfeltet.

– Det jeg har størst problem med å
forstå med kristendommen er misjons-
tanken. Jeg tror ikke at kristne vinner
på å være for pågående, og prakke sin
tro på andre. Jeg tror det beste vi som
brenner for et livssyn eller en tro kan
gjøre, er å prøve å være såpass ålreite
mennesker at andre blir nysgjerrige på
det vi står for.

SØDERLIND SIER AT HAN LIKER at de
kristne miljøene blir en slags «oaser»
for en samfunnsutvikling som går litt
for fort, og han snakker om sin egen
«misjonering» på vegne av Human-
Etisk Forbund (HEF).

– For meg er det ikke noe poeng å gå
rundt og omvende kristne. De jeg vil ha
inn i HEF er de som identifiserer seg
med HEFs livssyn, men som ikke har
blitt medlem fordi de syns vi er «litt
teite». Jeg vil at de kristne jeg kjenner
skal ha gode kirker og gode fellesskap
å være i. Aggressiv verving er en dårlig
idé – da får man bare folk fort inn, men

de forsvinner like
fort ut.

Etter foredraget
samtaler Søderlind
og Hauge foran
publikum, og når
publikum får kom-
me med sine inn-
spill er det flere
som lovpriser Did-

rik Søderlinds åpenhet og toleranse.
Søderlind har imidlertid en liten ad-
varsel til fellesskapet som utfolder seg
i Menighetshuset.

– Et problem med at mennesker er
flokkdyr, er at det finnes mekanismer
i alle fellesskap som gjør at noen blir
støtt ut. Noen kristne menigheter eks-
kluderer folk som ikke passer inn fordi
de tror feil eller har feil kjønn. Dette
handler om det jeg mener er hoved-
problemet med kristne: de er hårløse
halvaper som nettopp har klatret ned
fra trærne – de er mennesker. Det som
er galt med kristne og kristne felles-
skap er det samme som er galt med alle
mennesker.

UNDER SAMTALEN gir Søderlind et gløtt
av likheten mellom ham og kristne ved
å fortelle om sin sympati med ideen om
arvesynden:

– Den lærer oss at vi alle er falne
skapninger og defekte skapninger fordi
vi er mennesker. Vi er ikke perfekte og
kan ikke bli det heller.

Presten nikker til Søderlinds beskriv-
else og tilføyer: – Det kan jo være noe
frigjørende i dét, noe realistisk.

Publikum er høflig lyttende gjen-
nom både foredraget og samtalen
mellom Harald Hauge og Didrik
Søderlind. Når det blir tid for spørsmål
fra salen underbygges det Søderlind

har sagt om trendene i kirken som
tolerant og åpent.

– Jeg syns boka di var fantastisk å
lese, og jeg har markedsført den så mye
jeg kan. Jeg mener det er viktig at vi er
åpne for hverandre – både kristne og
humanister. Altfor ofte undervurderer
vi betydningen av fellesskap, sier Knut
Aasheim.

AASHEIM ER NESTLEDER i menighetsrådet
og var kandidat til styret i Nidaros
Bispedømmeråd ved siste kirketings-
valg. Fri tanke får en prat med ham
etter foredraget. Han har mye å si om
viktigheten av fellesskap og toleranse.
Vi vil ha mer konkrete svar:

– Hvor er Gud i dette, hvor er det
kristne misjonspåbudet?

Aasheim svarer ikke på spørsmålet,
men gir Fri tankes utsendte et trivelig
klapp på skuldra, før han rusler bort.

Snart to år etter at Didrik Søderlind
presenterte seg for kristne som et villig
og åpent mål for misjonering virker
det ikke som om de kristne er spesielt
klare for å forsøke – i hvert fall ikke på
den måten vi forestiller oss at det skal
skje. I menighetshuset på Røros møtte
han en svært beskjeden forsamling
kristne – både i antall og misjonsiver.

Sogneprest Harald Hauge antyder
at dette kan skyldes lokalbefolkningens
diskrete forhold til Gud:

– I Trøndelag og Nord-Østerdal sier
folk «Gud? Ja. Vi tror jo på Gud, men vi
plager ham ikke for ofte». ♦

01 Didrik Søderlind fra HEF blir godt mottatt
i kirkene når han reiser rundt med boka si
Kristen-Norge. En oppdagelsesreise.

01

02

03

Indisk kvinneopprør

F Corbis / NTB Scanpix

01 Den grove overfallsvoldtekten med dødelig utgang på tampen av fjoråret har startet en debatt i India om sex-trakassering, kvinners rettssikkerhet og om patriarkatet. Et økende raseri over at kvinner ikke kan bevege seg fritt ble også påvirket av hindutradisjonalistes uttalelser om kvinner som overskrider sine grenser, enten det gjelder arbeid og liv utenfor hjemmet, vestlig klesdrakt og «umoralsk opptreden». Det toppet seg med guruen Asharam Bapus (bapu=far) uttalelser om at offeret var like skyldig som overfallsmennene. Hadde hun vist ydmykhet i forhold til dem, ville det kunne ha reddet hennes liv og anstendighet, sa guruen, som også stilte seg kritisk til ny voldtektslov.

02 - 03 Raseriet hos indiske studenter som gikk ut og demonstrerte mot «bapu» og andre, synliggjør mot-setningene mellom tradisjon og modernitet, der gamle patriarkalske strukturer fortsatt gjør seg gjeldende. Men kanskje kommer en indisk «kvinnevår»? ♦

ENKENE FORTELLER

Det er vanlig å bli enke, men lite snakket om.
Det ville Grete Randsborg Jenseg gjøre noe med,
og samlet 25 enkers erfaring i én bok.

01

02

F Privat

03

04

F Privat

T Anniken Fleisje F Christian Roth Christensen

- – Før hadde man andre tradisjoner og ritualer knyttet til det at noen døde. Alle i nærmiljøet kjente hverandre, man visste om det hvis en av naboene døde, og alle møtte opp i begravelsen. Etterpå gikk den som var igjen i sorte klær for å markere at det var sørgetid. Nå er den tiden knappet inn *sånn*, sier Grete Randsborg Jensen og knipser.
- Den er over i det øyeblikket minnestunden er over. Og da må man finne veien sjøl, helt alene. Kanskje det da kan være til hjelp å lese hvordan andre har opplevd det.

DET VAR DETTE hun selv – som så mange andre i hennes situasjon – erfarte, da hun for drøyt fire år siden mistet sin

mann: at det å bli alene, er noe som sjelden snakkes om; at død og sorg er tabubelagte temaer. Grete bestemte seg for å bryte tabuet og dele sin historie. Resultatet ble *Enkenes bok. Til deg som ble igjen*, som kom på Humanist forlag før jul. En nydelig, liten samling av 25 enkers erfaringer omkring nettopp det å bli enke – til glede, støtte og inspirasjon for andre som har gjennomlevd det samme.

GRETE RANDSBORG JENSEG møter Fri tanke sammen med to av de andre bidragsyterne, Unni Bleken og Marit Onstad Svendsen, på kafé i hovedstaden en kald vinterdag. Sammen reflekterer de rundt vårt samfunns endrede forhold til dødsfall og sorgprosess. Praten går i ett, kun, overraskende kanskje, avbrutt av tidvis spontan latter. Det åpne kroppsspråket, de våkne blikkene og den tilsynelatende muntre

tonen står i sterk kontrast til temaet samtalen snirkler seg omkring: hvordan det føles å miste den man har delt hele sitt voksne liv med.

TIL FORSKJELL FRA Grete og Marit, som har vært alene i noen få år, har Unni vært enke i over 20 år. Hun opptreer rolig og en tanke tilbakeholdent, men er rask med å understreke at hun – til tross for sin mangeårige enke-status – ikke identifiserer seg med betegnelsen «enke».

– Jeg er jo fortsatt den samme, presiserer hun lavmælt, men bestemt. De to andre nikker.

– «Enke» er ikke akkurat ordet jeg bruker om meg selv, tilføyer Marit nesten lattermildt. På hennes høyre ringfinger blinker giftringen, som hun har valgt å fortsette å bære.

Grete skisserer sorgprosessen man går i møte ved hjelp av det hun

kaller «de fire s-er»: aller først kommer Sjøkket. Slik vil det alltid føles å miste sin kjære, selv hvis døden var ventet. Følelsene som ligger i sjokket – slik som sinne, redsel eller bitterhet – får deretter utløsning gjennom Skriket. Så kommer Sorgen. Som etter hvert vil gli over i Savn.

HVORDAN DISSE FIRE elementene oppleves, på hvilken måte de kommer til uttrykk, og hvor lang tid prosessen tar, er imidlertid forskjellig fra person til person. Noe som reflekteres gjennom de tre kvinnes ganske ulike erfaringer med det plutselig å være alene.

Jeg opplever at hjemmet fortsatt tilhører min mann og meg. Det er vårt hjem.

For Marit ble det å rydde bort ektemannens eidelinger en del av den umiddelbare bearbeidingen.

– På én måte ryddet jeg ham ut, men jeg opplevde ikke at det var det jeg gjorde. Det handlet om å gjøre huset til *mitt* – det ble en del av sorgen. Jeg ryddet, så gråt jeg, så gikk jeg ut i skogen.

– For meg var det også viktig å gjøre hjemmet til *mitt*, sier Unni.

– Men jeg tok ting meget langsomt – det var veldig viktig for meg.

– Jeg har ennå ikke kommet noen vei, skyter Grete inn. Jeg opplever at hjemmet fortsatt tilhører min mann og meg. Det er *vårt* hjem.

01-02 Det finnes ikke én måte å sørge på, mener Unni Bleken.

03-04 Savnet bekrefter at det var noe å savne, noe som var fint, sier Grete Randsborg Jensen.

Kvinnene synes dette illustrerer hvor ulike behov man kan ha i en sorgprosess.

– Det finnes ikke én måte å sørge på, mener Unni. – Hvem du selv er, hvem din mann var, og hva slags ekteskap dere hadde – alle de tingene spiller en rolle for hvordan du takler din ektefelles dødsfall.

MANGE LURER PÅ OM DE sørger «riktig» og gråter tilstrekkelig, andre tenker ikke slik i det hele tatt. Noen etterlyser en klagemur der man kan skrike ►

Sorg er en slags grøft, en boble, en tunnel som aldri tar slutt.

► ut sin smerte, andre foretrekker å snakke med sine nære. Enkelte savner noe som markerer for omverdenen at man sørger, andre opplever sorgen som en privatsak. En del føler behov for å holde seg i aktivitet gjennom sorgen, andre velger å legge alle arbeidsoppgaver til side.

OGSÅ HER ER DE tre forskjellige.

– Jeg ble pensjonert dagen etter at mannen min døde, og det var utrolig deilig å kunne bruke tiden som jeg ville, forteller Marit. – Jeg hadde hatt en krevende jobb i mange år, og det ville jeg ikke ha klart å fortsette med da. Jeg var utslitt – fysisk og psykisk.

FOR GRETE BLE arbeidsplassen derimot et fristed hvor hun kunne få pause fra sorgen.

– En av enkene fra boka sier at hun går inn i sorgen som i et rom, og er der så lenge hun orker. Så går hun ut igjen og lukker døra etter seg. En annen sier at sorgen er en ryggsekk som en kan sette fra seg iblant.

– For meg var det også godt å ha den muligheten, og gå på jobb, sier Unni.

– Men å komme hjem alene hver ettermiddag, hvor ingen ventet på meg, det var tungt. Veldig tungt.

DIALOGEN HAR SKIFTET TEMPO. Rundt bordet preges kvinnene av et dempet alvor idet de forsøker å fange sorgens karakter: en dyptgående, utmattende, iblant lammende følelse.

– Sorg er en slags grøft, en boble, en tunnel som aldri tar slutt. Følelsen av å være innestengt i noe – noe som bare kverner og kverner. Sorg er fortvilelse, sinne og kanskje bitterhet. Og den er selvransakelse, som i spørsmålet mange stiller seg: «Var jeg god nok mot ham?», forteller Grete. – Alle disse følelsene ligger i sorgen. Den er et kaos som liksom har alt i seg.

Etter sorgen kommer savnet. Vemodet over å være alene.

– Det å savne noen som bare *er* der, forklarer Grete, og siterer en annen av bokas enker: – Å savne noen som puster!

– Men savnet kan bli godt til slutt, fortsetter hun. – Savnet bekrefter at det var noe å savne, noe som var fint.

TRE ULIKE PERSONLIGHETER, med ulike former for sorgfølelse, og ulik bearbeidingsprosess. Noe er damene likevel samstemte om: det har vært viktig å ha noen rundt seg, og å få sette ord på det vonde.

– Det kan være godt å ha noe tid alene med sorgen, for det er da du får reflektert over den nye situasjonen du er i, sier Marit. – Men jeg har også vært avhengig av gode lyttere. Noen som har orket å høre på meg, igjen og igjen, om hvordan det var da min mann døde. Når jeg snakker om ham, opplever jeg at han kommer nærmere.

MARITS EKTEMANN ble diagnostisert med en uhelbredelig sykdom noen måneder

før han døde. Det ga henne muligheten til å påbegynne sorgprosessen allerede mens han var i live, og de snakket åpent sammen om det som skulle komme. For Unni var situasjonen en annen.

– Min mann konsentrerte seg om livet. Med en meget alvorlig diagnose valgte han å mobilisere alle krefter i kampen mot sykdommen. Jeg støttet ham her så langt jeg kunne. Men innerst inne forstod jeg tidlig at han ikke hadde så lenge igjen å leve. Kunne jeg da åpne opp for at vi sammen også så denne utgangen i møte? Jeg gjorde ikke det. Men gjorde jeg rett?

Som Unni er tydelig på i boka: Taushet er ikke gull. Dette er verdt å huske på i møte med mennesker i sorg, mener de tre kvinnene.

DETTE ER VERDT Å HUSKE PÅ i møte med mennesker i sorg, mener de tre.

– Mange unngår å snakke med sørgende om sorgen. Man er liksom redd for å pirke i såret. Men de fleste setter pris på at man snakker om det, sier Grete. – Eller skriv brev. Om det ikke *hjelper* med et brev, så kan det *lindre*.

Enkene er klare på at det å bli alene også kan gi muligheter, og en form for frihet. Marit utdyper:

– I et ekteskap handler mange avgjørelser om å diskutere og finne et ►

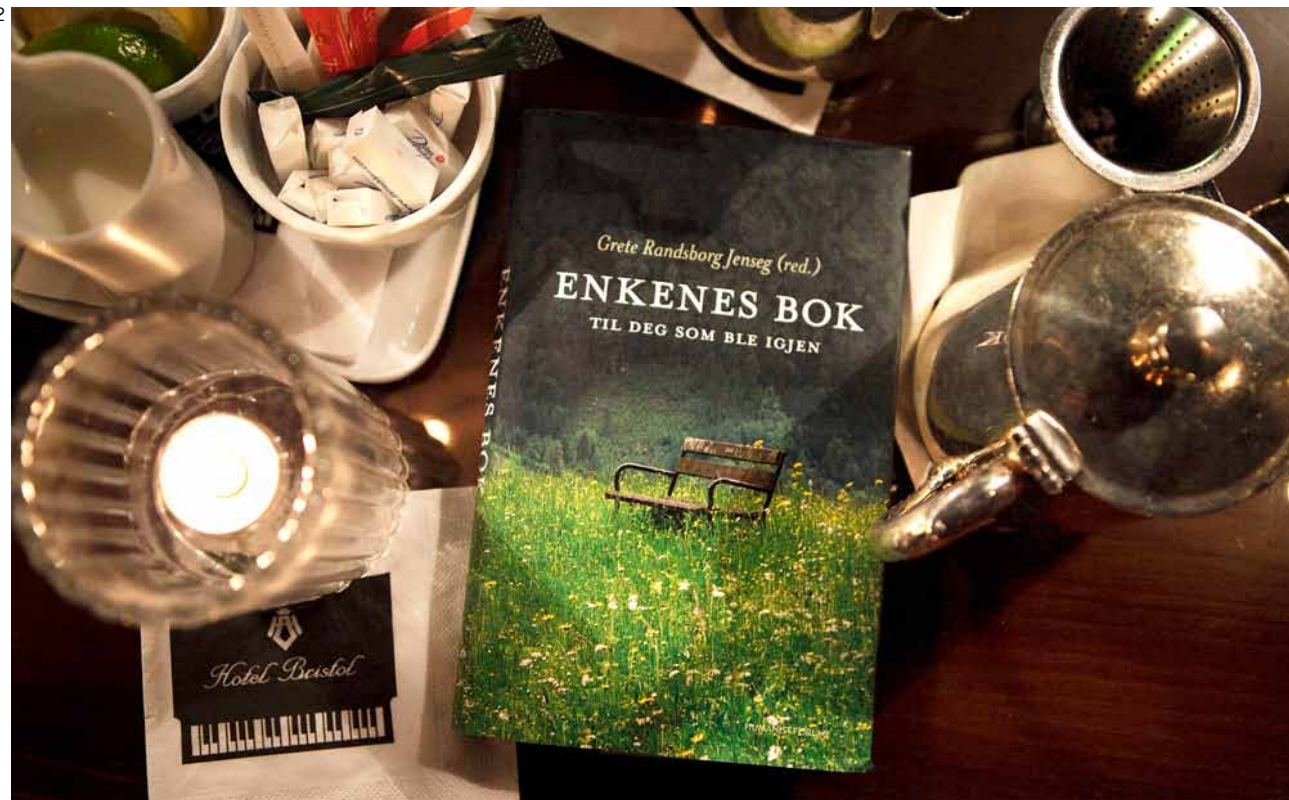
01 De tre kvinnene er enige om at sorgopplevelsen er personlig, og det finnes ingen fasit på riktig sorg.

02 Redaktøren for *Enkenes bok*, Grete Randsborg Jensseg, tror det å lese andres erfaringer kan være til glede, støtte og inspirasjon for andre i samme situasjon.

01

02

01

02

F Privat

Jeg synes ikke det er problematisk å skulle gå videre.

► kompromiss: Hva skal man bruke penger på? Hva skal man gjøre i ferien? Hvordan skal man løse det ene eller det andre problemet? Når man blir alene, trenger man ikke ta hensyn til annet enn hva man selv har lyst til.

GRETE OG UNNI NIKKER gjenkjennende. Plutselig står man fritt til å selge båten, kjøpe nytt gulvteppe eller bytte ut snekkerboden med syrom.

– Man får større bevegelsesfrihet og kan spille på sider av seg selv som ikke fikk så stor plass tidligere, supplerer Unni.

ALLE TRE UNDERSTREKER imidlertid at de ikke ville vært foruten alle årene med

uenigheter og mellomløsninger. Grete tilføyer:

– Som en av enkene skriver i boka: Man savner en å skjære brødskiver til, en å diskutere morgennyhetene med, og en å irritere

seg over.

Kaffekoppene er tømte, og sjargongen er atter forunderlig munter. De deler noen siste erfaringer om trøst i sorgen og savnet. Mens religiøse mennesker kan finne trøst i tanken på gjenforening etter døden eller i et neste liv, ser Unni, Marit og Grete heller til minnene.

– Det som er viktig for meg, er hva vi har hatt sammen. Og det å snakke om ham. Da vil han fortsette å leve inni her, sier Marit og legger en hånd over hjertet.

01-02 Marit Onstad Svendsen er medlem i Human-Etisk Forbund. Hun forteller at hun fikk god hjelp fra forbundet da mannen døde.

Nettopp det å finne trøst, å komme seg gjennom sorgen og å leve videre alene, kan virke skremmende for enkelte.

– Noen er redde for å gå videre, forteller Grete. – De føler de må holde på sin sorg, og vil ikke gå neste skritt.

Selv har de tre aldri følt det slik.

– Jeg synes ikke det er problematisk å skulle gå videre, sier Marit. – Jeg er jo fortsatt ung og sprek, fleiper hun, og avslutter oppriktig: – Livet er jo fortsatt fullt av så utrolig mange positive ting! ♦

Forbundet

1 2 3 4

GENERALSEKRETÆREN

NOTISER

STYREMEDLEMMET

DE FRIVILLIGE

HUMANISTISK UNGDOM

F David Robinson

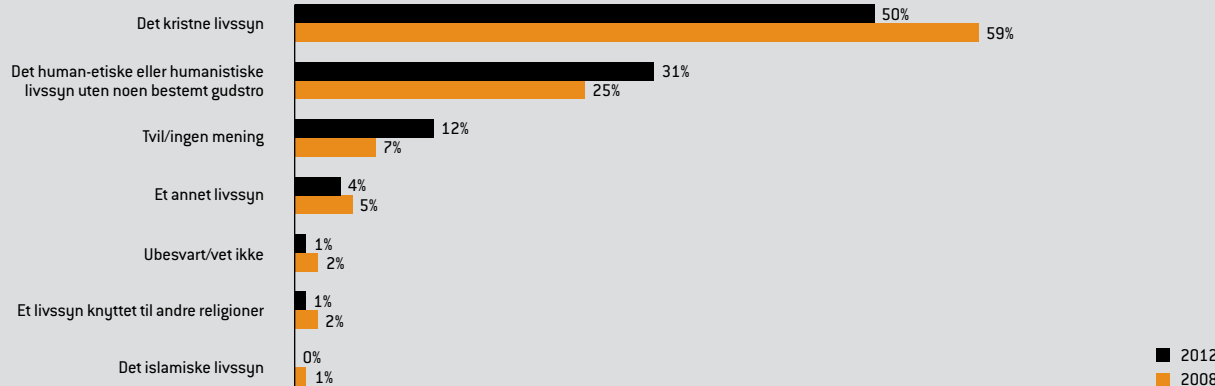
Solidaritetskonferansen

HAMU er Human-Etisk Forbunds utvalg for internasjonal solidaritet og bistand.

2. mars arrangeres Solidaritetskonferansen, hvor formålet er å spre informasjon rundt humanisters arbeid for menneskerettigheter. Konferansen er åpen for HEF-medlemmer og HAMU-støttespillere, og i år er det spesielt fokus på homofiles rettigheter, som er svært utsatte i flere afrikanske land. Den ugandiske homoaktivisten **Kasha Jacqueline** (t.h. i bildet), grunnlegger av organisasjonen Freedom and Roam Uganda (FARUG), er årets hovedtaler.

For mer info og påmelding, se human.no/hamu.

Hvilket livssyn vil du si ligger nærmest opp til ditt eget?

01

Endringer i Norges livssynslandskap

Hvert fjerde år gjennomfører Human-Etisk forbund en undersøkelse i befolkningen, blant annet om kjennskap og holdninger til forbundet og spørsmål knyttet til tro og livssyn. I 2012 var det TNS Gallup som gjennomførte undersøkelsen.

Ett av spørsmålene som ble stilt var «hvilket livssyn ligger nærmest opp til ditt eget?». Og her viser svarene tydelige endringer. I 2008 svarte 59% det kristne livssyn og 25 % svarte et humanistisk livssyn uten noen bestemt gudstro. I 2012 har tallene endret seg til henholdsvis 50 % og 31 %. Oppslutningen om det kristne livssynet har med andre ord endret seg betraktelig i løpet av de siste årene.

VI SER OGSÅ AT DET har skjedd endringer når det gjelder medlemskap. Medlemstallet i den norske kirke har gått ned gjennom flere år og medlemstallene for muslimske menigheter, den katolske kirke og Human-Etisk Forbund stiger. Den største gruppen utenfor Den norske kirke er likevel de som ikke er medlemmer av noe tros- eller livssynssamfunn. I vår undersøkelse svarer 15 % at de tilhører denne gruppen.

Dette viser at det norske samfunnet ikke er monoreligiøst, og tros- og livssynspolitikken kan ikke lenger hovedsakelig dreie seg om kirkepolitikk og forholdet mellom stat og kirke. Det er behov for en mer helhetlig tros- og livssynspolitikk som favner bredt og som innebærer en likebehandling av borgerne

01 HEFs befolkningsundersøkelse viser at stadig færre regner seg som kristne.

uavhengig av livssynet deres. Dette har også Regjeringen lagt til grunn da den nedsatte et utvalg for å utrede tros- og livssynspolitikken (Stålsett-utvalget) i 2010. Utvalget overleverte sin utredning mandag 7. januar 2013 (se side 52 for Human-Etisk Forbunds reaksjoner på utvalgets konklusjoner).

Utvalget har hatt et omfattende mandat, og dets innstilling om religionenes og livssynenes plass i offentlige institusjoner, forholdet mellom religionsfriheten og andre viktige rettigheter og de offentlige støtteordningene for tros- og livssynssamfunn, vil være viktige innspill i diskusjonene vi helt sikkert vil få framover. Human-Etisk Forbund ser for seg et travelt år med offentlige debatter om tros- og livssynspolitikk, og med viktige debatter internt om de standpunktene som skal tas og som skal presenteres når utvalgets utredning sendes på høring. ♦

T Kristin Mile, generalsekretær Human-Etisk Forbund

Human-Etisk Forbund

Bare to prosent av befolkningen mener HEF kverulerer. For flere resultat av befolkningsundersøkelsen se Fritanke.no [8978].

Vil du lese mer om HEFs livssynspolitiske standpunkt? Se human.no/livssynspolitikk

Stadig flere medlemmer, navnebarn, vigsler, gravferder og humanistiske uker.

Slik var 2012 for Human-Etisk Forbund

DA 2012 RUNDET AV pekte pilen for Human-Etisk Forbunds medlemstall på 80739, noe som med fratrekk for utmeldte og døde, gir en medlemsøkning på 1,7 prosent. Det er ikke verst i en tid hvor mange frivillige organisasjoner mister medlemmer.

DE OMKRING 75 årsverkene tillitsvalgte og frivillige legger ned i Human-Etisk Forbunds virksomhet har blant annet spredd seg utover de mange seremoniene. Antall humanistiske konfirmanter holder seg stabilt, og i 2012 deltok 9980 ungdommer på forbundets konfirmasjonskurs og -seremonier. Hele 500 kursledere var involvert i å avvikle kurs og aktiviteter i tilknytning til kurs. Brukerundersøkelser som er gjennomført, blant annet i Akershus, viser at både foreldre og konfirmanter er veldig fornøyd med kurs og seremoni.

ANTALL NAVNEFESTBARN øker, og hele 2342 barn ble feiret i en Humanistisk navneseremoni i fjor. Det ble gjennomført 714 humanistiske vigsler, og omkring 550 gravferder ble arrangert med en humanistisk gravferdstaler.

Alle disse seremoniene opplevde en økning i 2012.

De mange lokal- og fylkeslagene i forbundet er også aktive. I Akershus, Oppland, Hordaland og Vestfold er det i år arrangert Humanistisk uke i september og oktober. Lokallag løftet i flokk og arrangerte blant annet møter, stands, konserter, bokkafeer – og i Akershus: kurs for konfirmanter og foreldre der de fikk en smakebit på kurset deres barn er påmeldt.

OGSÅ I FYLKER UTEN Humanistisk uke ble det arrangert møter og filosofikafeer. I Trondheim arrangerte for eksempel lokallaget et godt besøkt debattmøte med advokat Geir Lippestad, og i Oslo og Akershus arrangerer fylkeslagene sammen møter mange onsdager, med et bredt spekter av livssynspolitiske og filosofiske tema.

BÅDE I SØR, NORD, ØST OG VEST arrangeres det årlige regionale seminar, der flere fylkeslag samarbeider om arrangementet. Blant temaene i år var hvordan bli et ansvarlig menneske; barns religionsfrihet; konspirasjonsteorier; og den norske kulturarven.

I OKTOBER ARRANGERTE Human-Etisk Forbund sin årlige landskonferanse, med omkring 120 deltakere, som fikk med seg foredrag og diskusjoner om ekstremisme, blant annet med Lars Gule, Tina Shagufta Kornmo og Øyvind Strømmen.

På tampen av 2011 fornyet Hovedstyret generalsekretær Kristin Miles åremålsstilling med seks nye år, og hun påbegynte sin andre periode i 2012.

Livssynspolitisk var 2012 året da Stortingets statskirkeforlik ble nedfelt i Grunnloven, noe som ga seg utslag i ny verdiparagraf, fjerning av statsreligion, men grunnlovsfesting av statskirke. Et resultat Human-Etisk Forbund ikke var helt fornøyd med.

I 2012 HAR FORBUNDET også gjennomført en fornying av den visuelle profil, blant annet med nye farger og mønstre, samt at logoen er blitt litt frisert. Men humanistsymbolet – «Happy Man» – er det samme. ♦

► HEF sendte brev til 30.000 HEF-medlemmer med oppfordring om å registrere barn under 15 år, og fikk registrert 1300 nye barn. Barn kan ikke være medlemmer, men der medlemmer registrerer barna sine kan forbundet kreve offentlig støtte for dem. De blir automatisk slettet fra registeret ved fylte 15 år. [8967]

► 2013 er landsmøteår for HEF. På landsmøtet skal både nytt prinsippprogram og arbeidsprogram vedtas. Fristene for å fremme forslag til landsmøtet er 31. januar for vedtektsendringer og 15. mars for andre forslag. Landsmøtet arrangeres 1.-2.juni på Lillestrøm.

► Landsmøteår i HEF er også valgår. Fri tanke har spurt Hovedstyrets hoved- og varamedlemmer om de tar gjenvalg. De som har svart at de gjerne fortsetter er Andreas Heldal-Lund, Arne Grimstad og Kenneth Aar. Lillian Hjorth og Sissel Nordnes har svart at de ikke stiller til gjenvalg, mens resten ikke har svart eller er usikre.

F Bjørn Molstad / HEF

REKRUTTERE OG TA VARE PÅ FRIVILLIGE

➔ — De frivillige er Human-Etisk Forbunds viktigste ressurs, sier organisasjons-sjef Hege Winje. Derfor nedsatte Hovedstyret et organisasjonsutvalg med oppgave å tydeliggjøre og videreutvikle frivilligheten i HEF. — Organisasjons-utvalget har forsøkt å vurdere hvordan utviklingen og forandringene i frivillig arbeid generelt vil påvirke arbeidet i HEF, og hva vi

som organisasjon kan gjøre for å forebygge en negativ utvikling for frivilligheten, sier Winje.

Utvalget legger fram sin rapport for Hovedstyret i mars, og vil blant annet omhandle lokale tilbud, rekruttering, opplæring og hvordan HEF kan ta best mulig vare på sine frivillige og tillitsvalgte. Utvalget har bestått av Tom Hedalen [leder] og Robert Rustad

01 HEF er basert på frivillig-arbeid, blant annet som vigslere. God opplæring og ivaretagelse av de frivillige er viktig.

fra Hovedstyret, Mette L. Nordhus og Gert Rietman fra fylkeslagene, og Astrid Hammer Bolstad og Hege Winje som representanter fra de ansatte. ♦

HUMANISTKONFIRMANTER

➔ I bygda Tydal i Sør-Trøndelag har alle seks ungdommer i konfirmasjonsalder valgt Humanistisk konfirmasjon i 2013, ifølge lokalavisen Selbyggen. Uavhengig av hverandre. 14-årige Nikoline Kleiven forteller til NRK at hun ikke føler konfirmasjon i kirka er riktig for henne, men syntes derimot at informasjonsbrosjyren ungdommene fikk i posten fra Human Etisk Forbund var interessant.

F Morten Dreier / Wikipedia Commons

Hovedstyrets ingeniørhumanist

Et hovedstyremedlem svarer

T Kirsti Bergh F Kjell Wold/Vegen og Vi

Nestleder i Hovedstyret, Tom Hedalen, er ingen «typisk fisk», men snarere en typisk ingeniørhumanist.

Født sånn eller blitt sånn – hvordan ble du humanist?

— Det er et vanskelig spørsmål. Jeg er nok født sånn, og så tok det tid å oppdage det.

Hva legger du i det å være humanist?

— Jeg synes Norsk humanistmanifest fra 2006 konkretiserer mitt livssyn: dette å ha en virkelighetsforståelse, en etikk og en menneskeforståelse basert på fornuft, empati og medmenneskelighet – og uten overnaturlige forestillinger. Jeg er geolog og opptatt av vitenskap og det rasjonelle i den. Jeg har fått høre at som født i stjernetegnet Fisken skal jeg være kunstnerisk, men jeg er nok en typisk ingeniør.

Hva fikk deg engasjert?

— Det at jeg ble spurt om jeg var villig – det var ikke vanskeligere enn det. Det er noe med dette å stille opp for ting som man tror på, eller har et engasjement for.

Hvilke egenskaper tar du med deg inn i hovedstyrearbeidet?

— Hehe, det er tid for selvskryt... Jeg har engasjement og stor arbeidskapasitet, og et stort kontaktnett både internt og utenfor forbundet. I Drammen, som har vært en foregangskommune innen tros- og livssyns-politikk, har jeg aktivt brukt kontaktnettet mitt i aktuelle saker. Jeg mottar også mange innspill fra organisasjonens grunnplan til arbeidet i Hovedstyret.

Stiller du til gjenvalg?

— Det er jeg usikker på. Men jeg håper, selv om to år i Hovedstyret er kort tid, at folk ser at vi påvirker forbundet i en ønsket retning. Bærebjelkene i mitt engasjement

har vært å styrke lokallagene i deres arbeid og vår deltakelse i internasjonale humanist-organisasjoner.

Hva blir de viktigste landsmøtesakene i år?

— Jeg tror både nytt prinsippprogram og nytt arbeidsprogram, er viktig. Spesielt i arbeidsprogrammet må vi ta utfordringene vi har knyttet til frivilligheten i forbundet. Et grovt overslag tilsier at det blir gjort til sammen 75 årsverk av frivillige – like mye som vi har ansatte. Vi må få mer systematikk på det å rekruttere og ta i mot nye tillitsvalgte og i opplæring av både nye og gamle tillitsvalgte.

Bør Human-Etisk Forbund engasjere seg mer i etiske debatter?

— Ja, men vi har en balansegang i forhold til hva vi skal engasjere oss i. Vi er ikke en menneskerettighetsorganisasjon, men en livssynsorganisasjon basert på menneskerettighetene. Vi skal i størst mulig grad delta i debatter om våre saker. Vi er store, og dess flere medlemmer, dess større spenninger; vi favner bredt – også politisk. I etiske debatter kan vi komme fram til diametralt motsatte konklusjoner basert på samme livssyn. Eutanasisaken er en av dem, og ulike konklusjoner her kan vi leve godt med. Men har Landsmøtet fattet vedtak, må man slutte lojalt opp om dem.

Er du flink til å ombestemme deg?

— Jeg tror jeg er flink til å lytte. Jeg går ofte inn i debatter i Hovedstyret uten noen fast mening, men jeg er også veldig klar på at jeg evner å ta beslutninger når beslutningene skal tas. Har jeg bestemt meg, skal det mye til før jeg ombestemmer meg. Det har med respekt for vedtakene å gjøre også.

Hvor viktig er det å være religions-kritisk?

— For meg var det en viktig grunn til at jeg gikk inn i HEF. Jeg vil jo ikke kritisere religionene som fenomen. De er her, og de får vi ikke bort. Men jeg mener vi skal være veldig kritiske til religion når den brukes til å sette normer og regler og til å utøve makt. ♦

Tom Hedalen (45)

Yrke:

Sjefsingeniør i Statens vegvesen

Antall år aktive:

21

Hva i forbundet:

Blant annet nestleder i Hovedstyret, fylkesstyremedlem og -leder, vigsler, gravferdstaler og medlem i diverse utvalg

Det gjøres like mange årsverk blant HEFs tillitsvalgte og frivillige som det er ansatte i organisasjonen til sammen. Møt seks av de som gjør at forbundet lever.

FORBUNDETS GULL

T Kirsti Bergh og Trygve Norum-Lunås

Over hele vårt vidstrakte land arrangerer lokallag av Human-Etisk Forbund (HEF) konfirmasjonskurs og avsluttende seremonier, navnefester, åpne møter, filosofikafeer, debatter og livssynssamtaler, innsamlinger til HAMU; det skrives leserinnlegg og lobbyeres overfor kommunestyre; skoler besøkes og det holdes humanistiske vigslar og gravferder, blant mye annet. Det meste av dette gjøres som ulønnet frivillig innsats, og uten denne innsatsen hadde ikke forbundet gått rundt.

I TROMSØ ER RAGNI RASMUSSEN den frivillige organisasjonssekretær Gudveig Berger vet hun kan sende de vanskelige gravferdsoppdragene til. Ragni har vært aktiv i HEF siden hun kom tilbake til Tromsø på begynnelsen av åttitallet. Da kom hun i kontakt med HEF på stand i gata. Det var den gang et lokallag i sin spede begynnelse, men med en aktiv kjerne på omkring 10 stykker, mye entusiasme og livlige diskusjoner.

– Det å møte folk som tenkte lignende tanker og var opptatt av det samme, ja, det at disse tankene ble anerkjent, ble kjempeviktig, forteller Ragni Rasmussen.

Hun var en fritenker som fant et

hjem for sine tanker. Og ble raskt involvert i styrearbeid, med medlemsmøter, åpne møter, debatter og etter hvert arrangering av konfirmasjon. Når hun ser tilbake på det i dag, vet hun ikke helt hvordan hun fikk tid til å være aktiv i HEF i begynnelsen, med små barn, deltidsjobb og deltidsstudier. Men hun har alltid hatt engasjement og kapasitet og et ønske om å leve et aktivt liv «over hele fjøla».

I LØPET AV SINE TRETTI ÅR i forbundet har hun vært engasjert i lokallagsstyret, vært fylkesleder, arrangert landsmøte, jobbet med konfirmasjon, og hun var motor i det lokale arbeidet med livssynssamtaletjeneste opp mot sykehuset i Tromsø. I seinere år er det først og fremst livssynssamtaler, gravferd og vigsel hun har jobbet med.

– I dag handler det om å få bruke kompetansen jeg har opparbeidet – som også er knyttet til fagkompetansen i yrket mitt som rådgiver på videregående skole. Og så handler det om en genuin interesse for mennesker. Det å få lov å gjøre noe for andre. Det er utrolig givende å holde på med gravferd.

I Human-Etisk Forbund som i andre frivillige organisasjoner er det noen få aktive som legger ned mange timers frivillig innsats. Det er ikke få helger Ragni har tilbrakt i HEF-sammenheng, og før hun trakk seg ut av det meste utenom gravferds- og vigslers-

arbeidet, ble det nesten for mye. Men hun angrer ikke.

– Det å få være med å utforme planer og politikk og få aktiviteter til å gå framover, det å påvirke utviklinga og det å se ting vokse og bli stort; alt dette har vært veldig givende. HEF har fulgt meg hele mitt voksne liv. Det har gitt meg mye på et personlig plan og det har gitt meg styrke og sikkerhet i forhold til andre områder av livet.

MAGNI HJERTENES FLYUM (36) er lokallagsleder i Nordfjord, og har vært aktiv i Human-Etisk Forbund mesteparten av hele tida siden hun var med og startet lokallag som 18-åring. Først og fremst har det vært konfirmasjon.

– Motivasjonen min har vært at det skal finnes et alternativ; at det skal være lov ikke å tro på Gud. Som den eneste borgerlige konfirmanten i Nordfjord måtte jeg forsvare valget mitt. Det å gjøre ungdom trygge på egne valg har også vært viktig, sier Magni.

SOM AKTIV I ET LITE LAG kjenner hun på at det er utfordrende å drive laget og å få rekruttert nye folk.

– Jeg ser at det er potensial for flere, men vi må jobbe systematisk. Derfor må jeg være synlig som humanist, slik at folk ser at vi fins i Nordfjord.

Og det gir resultat.

– Nå begynner folk å stille spørsmål ►

► om seremonier, men de store livssynsdebattene har vi ikke, sier hun, og understreker at det er helt greit for henne. Hun bruker ikke tida på det, det er ungdommen hun brenner for. Og det å bygge organisasjon og å rekruttere.

Hun er glad for profesjonaliseringen av seremoniarbeidet i forbundet, men synes det må være forståelse for at virkeligheten rundt om i landet både er veldig forskjellig fra sted til sted, og fra den i Oslo.

I TRONDHEIM HAR ASTRID HEIAN CARLSEN (27) nettopp blitt tilsatt i en 50 prosent stilling som regionsekretær for HEF Midt-Norge. Men det var studiene for fire år siden som fikk henne engasjert. Som lektorstudent ville det å være kursleder for konfirmanter gi henne verdifull erfaring. I takt med engasjementet vokste oppgavene, og hun har siden blitt leder i Utvalget for Humanistisk konfirmasjon, hun deltar på styremøter i Trondheim lokallag og er involvert i HEFs skolebesøk.

– Det har bare ballet på seg siden jeg først begynte som kursleder. Det er mye å gjøre, men veldig artig, sier Astrid, som innrømmer at det kan bli vanskelig å skille mellom rollene som både frivillig og ansatt.

– Jeg har fått mange hatter etter hvert, og det kan bli utfordrende å fortsette som leder av konfirmasjonsutvalget samtidig som jeg jobber på HEF-kontoret, men slik det er i dag, så skal jeg altså fortsette, sier hun.

Det handler om en genuin interesse for mennesker.

SELV OM ASTRIDS HEF-karriere begynte som følge av et ønske om relevant erfaring, måtte hun som formidler av de humanistiske verdiene også sette seg inn i ideene.

– Verdiane har alltid ligget der, men i starten hadde jeg ikke et veldig bevisst forhold til dem. Arbeidet i HEF hjalp meg til å innse at jeg identifiserte meg med det humanistiske livssynet.

Tankehjulene ble virkelig satt i gang da hun etter et drøyt år som kursleder ble spurt om å sitte i konfirmasjonsutvalget.

– Det var litt kinkig, for det å melde seg inn i et forbund innebærer ofte at man blir satt i bås. Det er ofte ytterpunktene som kommer frem og da man blir tatt til inntekt for dem. Så jeg måtte ta stilling til verdiene og vurdere om det var noe jeg kunne stå for.

Lektorstudenten, som tidligere hadde vært forsiktig med å ta standpunkt, takket først nei grunnet tidsmangel, men ryddet timeplanen, og endte opp med å ta på seg vervet.

Og med tiden har engasjementet forankret verdiene i henne.

– Humanismen har blitt definerende for meg, og verdiene ligger så dypt at det er vanskelig å skille mellom slik jeg er i HEF og slik jeg er ellers. Det er meg, konkluderer hun.

– Jeg tror på oss mennesker; jeg tror at alle som får en mulighet til å ha en god barndom blir trygge gode mennesker som har mulighet til å utvikle seg og gjøre gode ting, sier Anne Hagen (67) i Kongsvinger. Hun og Johny Gulaker Johnson (58) traff

hverandre i overgangen mellom 70- og 80-tallet, hvor de stod midt i livssynskampen – både i forhold til saker som kristendom i skolen, abortkampen og motstand mot statskirka.

– Vi traff hverandre fordi vi var overaktive i HEFs saker, forteller Anne.

DE STUDERTE OG SKULLE BLI fritidspe-dagoger, og i diskusjonene ble det raskt klart hvem som mente hva og hva de stod for. Det var da de flyttet til Kongsvinger at de engasjerte seg i Human-Etisk Forbund.

– Vi kom fra Oslo og flyttet inn i de dype skoger, hvor det var salmesang hver morgen på skolen. Vi ble skremt, forteller Johny.

SÅ DET BLE STYREVERV, engasjement for alternativ livssynsundervisning, arrangering av solvervsfester, og etter hvert ble de i tur og orden involvert i Humanistisk (den gang Borgerlig) konfirmasjon. Og nå har de to vært navet i konfirmasjonsarbeidet i Solør/Odal lokallag i over 25 år! Rett før jul gjennomførte de sin tradisjonelle ►

01 Ragni Rasmussen er til vanlig rådgiver ved Kvaløya videregående skole, men i over tretti år har hun lagt ned timesvis med frivillig innsats i HEF, blant annet som konfirmasjonsarrangør, fylkesleder, vigsler og gravferdstaler. Foto: Jens-Morten Øvervoll

02 Magni Hjertenes Flyum er utdannet fiskeribiolog, men jobber som prosjektleder i Bulyst, driver med korps og friluftsliv på si, og har to barn og ordførermann. Likevel finner hun tid til å drive HEF i Nordfjord. Foto: Øystein Torheim

01

02

- start på konfirmasjonskurset: en blikent-hyttetur med konfirmanter og ungdomslederne de har rekruttert til å hjelpe seg med konfirmasjonskursene. Tre turer med til sammen 75 konfirmanter.

DET Å HA MED ungdomsledere på tur og på kurskveldene har vært en suksess: de har alltid lange ventelister av tidligere konfirmanter som ønsker å bli ungdomsledere, og det er fungerer mye

01 Johny Gulaker Johnson jobber med flyktninger og Anne Hagen jobber med barnevern. Gjennom over 25 år har de sammen vært aktive i HEF-laget, både i arbeid med alternativ livssynsundervisning og i forhold til seremonier. Foto: Kjell R. Hermansen

02 Astrid Heian Carlsen engasjerte seg først i Humanistisk konfirmasjon for å få relevant erfaring da hun var lektorstudent, men ble etter hvert mer og mer involvert. Foto: Trygve N. Lundås

bedre når fjorten-åringene blir fortalt at de må skjerpe seg av 17-18-åringene.

– Når vi gir ungdom ansvar, vokser de virkelig på det, sier Anne.

På spørsmål om hvordan det går an å orke å drive med konfirmasjon i så mange år, vet de det nesten ikke selv. Store deler av året er fullt belagt med planlegging og avvikling av kurs og minst to seremonier hver vår.

– Det å se hvordan konfirmanter vokser gjennom kursperioden, er en del av motivasjonen. Og når du møter igjen konfirmanter flere år etter og de kan fortelle at de fortsatt husker kurset og hva det betydde for dem, poengterer Johny.

SOM ALLE LANDETS åttendeklassinger, fikk også Yashar Honarmandi – nå 17 – i Kristiansand en brosjyre

Motivasjonen min har vært at det skal finnes et alternativ.

med informasjon om Humanistisk konfirmasjon i posten. Med foreldre som begge er flyktninger fra det religiøse diktaturet Iran, var konfirmasjon en ukjent tradisjon. Men

det appellerte til ham, og han valgte å begynne på konfirmasjonskurset.

HAN ANGRET IKKE. Gjennom konfirmasjonskurset møtte han mange like-sinnede, og noen er blant hans gode venner i dag. Etter å ha markert seg med engasjerte leserinnlegg i lokalavisen, ble han i fjor vår «oppdaget» av Human-Etisk Forbund lokalt og spurt om å sitte i styret.

– Når lokallaget vedtar at også i en organisasjon som Human-Etisk Forbund er det behov for unge mennesker og deres meninger, og de synes jeg er en god representant for ungdommen, hvordan kan jeg da si ►

01

► nei?, spør Yashar, som forteller at han prøver å bidra med sitt perspektiv og formidle hvordan han synes ting bør være.

– Jeg føler meg noen ganger litt fersk. Kristiansand er stort – det er mye vi skal drive med. Lokallaget består av mange godt voksne medlemmer, og det å sette seg inn i deres tankesett og se deres behov, er ofte en utfordring for meg.

SOM EN KONSEKVENs av at han ble engasjert i lokallagsstyret har han også dratt i gang lokallaget av Humanistisk Ungdom (HU), som lå nede. Nå er han også bindeleddet mellom lokallaget og ungdomsorganisasjonen.

Foreløpig er HU-laget bare tre-fire

Som ikke-kristen har jeg blitt plassert utenfor og har måttet tilpasse meg den kristne majoriteten.

måneder gammelt og med begrensede ressurser og et styre på fire stykker. Rekruttering er en utfordring. Men han mener det er behov for HU i Kristiansand, både som et sted for diskusjon og debatt og som en ramme rundt et livssyn som ikke er kristent, som en sosial arena. Som HU-engasjert er han

opptatt av å spre det humanistiske livssynet og at ungdom skal kunne samles og utforske eget og andres livssyn.

– Hva var det som gjorde at du engasjerte deg i HEF og ikke for eksempel i politikk?

– Nei... politikk er fjorårets greie, ler videregående-eleven. – Det var noe jeg drev med i første klasse. Men jeg føler jeg passer bedre inn i HEF. Og jeg er opptatt av livssynspolitikk, så det er

01 Yashar Honarmandi er elev ved Kristiansand Katedralskole Gimle, og ny i HEFs lokallagsstyre, men tror han kommer til å være engasjert i HEF også som voksen. Foto: Anders Martinsen

vel resten av politikerne i meg som lever ut det. Som ikke-kristen har jeg blitt plassert utenfor og har måttet tilpasse meg den kristne majoriteten – hvorfor skal det være slik? Det er derfor livssynspolitikk er viktig, fastslår Yashar, som er ganske sikker på at han kommer til å være aktiv i HEF om ti år også. ♦

Dette er bare en smakebit. Les lengre intervjuer med alle på Fritanke.no (9003)

F. Tommy Strømmen/Humanistisk Ungdom

01

Humanisme, hva er nå det?

Humanister? Sånne som ikke kan begraves? Som hater religiøse mennesker?

Nå i disse dager lanserer Humanistisk Ungdom en informasjonskampanje om humanisme.

For første gang skal vi gå aktivt ut og snakke om livssynet vårt, vi skal fremme humanisme slik det er: et positivt livssyn som setter mennesket i sentrum.

Vi ønsker å fremme kunnskap om humanisme. Et positivt syn på mennesket, og de kvaliteter mennesket har, som menneskeverd, selvstendighet og verdighet. Vi vil få folk til å stille seg selv spørsmål som «Hva skjer etter døden? Hva vil jeg oppnå i livet? Hva er meningen med livet? Hva er humanisme?» . Noen unge menneskers svar på disse spørsmålene kan du se i YouTube-videoen vi har laget om humanisme. Når vi spør unge mennesker om spørsmål knyttet til humanismen, er det veldig mange som er enige i det vi humanister står for. «Jeg synes det er viktig å leve her og nå, for dette er det eneste livet vi har», som en av ungdommene svarte.

HOVEDGRUNNEN FOR Å LAGE kampanjen er at folk vet for lite om humanisme og humanister. Ungdom lærer dessuten altfor lite om dette på skolen, og i media kommer det altfor ofte kun frem hva vi er mot, ikke hva vi er for. I tillegg er det mange i Norge som identifise-

01 Før jul 2012 var Humanistisk Ungdoms filmteam ute i Oslo og filmet unge menneskers tanker om store spørsmål.

rer seg som ikke-religiøse og det er disse vi vil nå ut til og inspirere til å tenke mer rundt de store spørsmålene som vi er opptatt av. Ikke for å misjonere, men for å informere dem om hva humanisme er og forhåpentligvis bli kvitt noen fordommer.

VI ER UNGE MENNESKER som er opptatt av livssynet vårt, og vi synes at et par sider i en tørr skolebok ikke er en god nok måte for unge mennesker å lære om dette livssynet på.

Vi ønsker å få folk til å reflektere over livet og meningen med det. Vi ønsker å oppfordre til å leve livet før døden. Meningen med livet skaper du selv, ingen kan fortelle deg hva din mening med livet er. Og om man ikke finner en menig med livet i seg selv, håper jeg at man synets det er meningsfylt å leve. ♦

T Helene Kleppeste,
Humanistisk Ungdom

Humanistisk Ungdom

Sommerleir om menneskerettigheter og demokrati 27. juli til 1. august. Påmeldingen er åpen!

Er du **humanistisk russ**? Få gratis strykermerker med humanistisk symbol fra HU! Send navn og adresse til ungdom@human.no

01 «Helvetes pakk. Hvilken rett har de til å kreve noe av oss? Må vi nødt til å pælme dem ut egenhendig?», er bare én av mange nedsettende Facebook-kommentarer bilde av en kvinne som tigger midt på gata.

Å tåle så inderlig vel

Hva gjør vi når nøden banker på?
Føler du deg forpliktet?

01

T Marie Laland Ekeli F NTB Scanpix

► Den europeiske nøden har nådd Norge. Omkring 700 rumenske rom befinner seg for tiden i hovedstaden, ifølge organisasjonen Folk er Folk. De er blant Europas desidert fattigste. Mange sover ute, og de fleste tjener penger på flaskepant og tigging. Som EU-borgere har de siden 2007 hatt lov til å være her, og de har, enn så lenge, lov til å tigge. Internasjonale avtaler har gjort grensene lavere, og prinsippet om fri flyt av varer og tjenester innebærer at også fattigdommen flytter på seg. Nå er den kommet til våre gater. Det har vært en prøve, en prøve på folkets gjestfrihet og på velferdsstatens grenser.

ET PAR KVARTALER unna lokalene til Den

norske Helsingforskomité overrakk Thorbjørn Jagland i desember Nobels fredspris til EU. EU-kommisjonens president José Manuel Barroso kalte Norge en «humanistisk stormakt».

– Det er ikke så uvanlig å kalle Norge det, sier Gunnar Ekeløve-Slydal, assisterende generalsekretær i Den norske Helsingforskomité og ekspert på menneskerettigheter.

I **EUROPA GIR VI** store summer som såkalte EØS-midler. Midlene skal bidra til å utjevne ulikhetene i Europa, og går til de fattigste landene. Hvor mye fastsettes i forhandlinger, 14 – 15 milliarder kroner over fire år. I fjor ble det bestemt at 2,3 milliarder norske EØS-kroner skal gå til Romania. Rundt 170 millioner er øremerket rombefolkningen, det vil si prosjekter som retter seg mot diskriminering og utjevning av forskjeller. I tillegg skal 10 prosent av støtten innenfor andre relevante

sektorer gå til tiltak for å bedre romfolkets kår.

– Rombefolkningen har vært et tema i EU i lang tid. Man er veldig klar over at mange av dem lever i fattigdom, og at de møter hindringer i form av fordommer, hat og diskriminering. Det Norge tradisjonelt har gjort, er å støtte prosjekter i landene de kommer fra. Det er fornuftig og bra, men vi må ha et betydelig fokus på at pengene faktisk fører til god utvikling, påpeker han.

– Når mennesker likevel kommer hit for å tigge, gjør de det fordi de har det ille.

– *Hvilke forpliktelser har Norge overfor de som reiser hit?*

– I utgangspunktet har hver enkel stat juridiske og sosiale forpliktelser overfor mennesker som befinner seg innenfor grensene. Det er snakk om grunnleggende rettigheter som mat, bolig, helse, utdanning. Alle vet at det går et skille mellom de som har stats-

02

03

Når mennesker kommer hit for å tigge, gjør de det fordi de har det ille.

borgerskap og de som ikke har det, men skillet er likevel ikke så rigid som det en gang var. Vi har fått så mange overgripende institusjoner. Gitt at Europa er blitt mye mer sydd sammen, synes jeg vi trenger en politikk her hjemme som står i samsvar med det vi forfekter ute: en menneskerettslig og human forsvarlig politikk

– *Så langt har debatten rundt tilreisende blitt en debatt om å kriminalisere tigging. Høyre, FRP og SP vil forby tigging.*

– Det løser jo ingenting, sier Ekeløve-Slydal.

– Det løser i beste fall et ordensproblem, hvis man ser på mennesker utelukkende som en

ordensforstyrrelse. Norske myndigheter kan med rette si «Vi gir betydelige bidrag for å løse grunnleggende problemer romfolket har i Romania. Da kan de ikke komme til oss og tigge.» Jeg synes det ville være mye bedre hvis vi sa «Ja, vi bidrar i de landene de kommer fra. I tillegg har vi noen tilbud til de som kommer hit», sier han.

– Men jeg kan se den politiske frykten for en «strøm» av folk som vil nyte godt av tilbudene.

– Ville du synes det var like greit om det kom 50 000 tiggere? Eller 80 000?, spør varaordfører i Oslo, Libe Rieber-Mohn (AP) retorisk. Hun står bak Arbeiderpartiets forslag om et begrenset tiggerforbud. Det innebæ-

01 Den europeiske nøden har nådd det velfødde Norge.

02 Gunnar Ekeløve-Slydal, assisterende generalsekretær i Den norske Helsingforskomité.

03 – Ville du synes det var like greit om det kom 50 000 tiggere?

rer i første omgang at alle tiggere må registrere seg.

– Men ifølge Politiets anbefalinger er ikke det tilstrekkelig. Derfor vil vi innføre en hjemmel i loven som gir Politiet myndighet til å vurdere hvor og når det blir for mye tigging, sier hun.

– *Politiet skal kunne innføre tiggerforbud?*

– Vi har tillit til at Politiet er best til å vurdere dette, ikke politikerne. Faktum er at det er kommet så mange. Ifølge politiet bruker de urimelig ►

► mye ressurser på å håndtere både kriminalitet og ordensproblemer i forbindelse med tigging. Vi eier alle det offentlige rom, men det må være balanse. Folk skal slippe å oppleve utrygghet, kriminalitet, at folk bosetter seg i parker, at de må vaske ned barnehagen hver morgen fordi mennesker har gjort fra seg.

– *Ser dere på tigging som et ordensproblem, eller et fattigdomsproblem?*

– Mitt syn er at dette først og fremst er et sosialt problem. Mange lever dårlig i hjemlandet og har et legitimt ønske om bedre inntekter. Løsningen er ikke tigging, men at alle europeiske land løfter sammen.

– *Tiggerforbud kan virke som ansvarsfraskrivelse. Tar vi godt nok vare på de fattige som kommer til Norge?*

– Jeg tror ikke løsningen er særtiltak. Vi må sørge for flere offentlige toaletter, men ikke for rumenernes skyld. Det er for alle. Å sikre rimelige boliger er også et tiltak som må gjelde for alle. Mange har problemer med å komme inn på boligmarkedet. De ville oppleve det som urettferdig hvis en gruppe fikk bo gratis, sier Libe Rieber-Mohn.

– Min konklusjon er at verden er urettferdig. Norge kan ikke bære den byrden alene.

Gunnar Ekeløve-Slydal sukker tungt inne hos Den norske Helsingforskomité.

– Av og til får man på følelsen at vi synes vi har så mange problemer selv, at vi ikke kan løse andres. Det som er morsomt, er å bidra til nytenkning. Nye måter å løse ting på. En ting er å påvise klare brudd, like viktig er det kanskje å mane til bruk av humanistiske og litt fantasifulle løsninger. Jeg mener det er en underbruk av menneske-

Vi synes vi har så mange problemer selv, at vi ikke kan løse andres.

rettighetene i en sånn setting. La oss bli inspirert av dem!

Han tenker høyt:

– Man kunne si som så: vi vil begrense tigging. I stedet tilbyr vi jobber. Vi har ikke kapasitet til å tilby jobber til alle som ønsker det, så vi lager en kvote på, la oss si, 3000.

– *En arbeidskvote?*

– Ja, hvor vi tilbyr bestemte typer jobb en bestemt periode. Ordningen kan ikke gjelde bare romfolk, kanskje heller svakerestilte grupper. Da kan vi samarbeide med de rumenske myndighetene og skape noen bedre sirkler for romfolket. Jeg sier ikke at det er lett, men vi må tenke oss om før vi sier at de kun er et problem, og eneste løsningen er å gjøre det så vanskelig for dem at de slutter å komme. Det er ikke i samsvar med de prinsippene Norge forfekter.

– *Ifølge en undersøkelse av Visindi, riktignok fra 2008, er «vanlige» folk mer positive til rumenske rom i gatene enn de politiske partiene er. Er det en fare for at denne folkegruppa i ferd med å bli krenket av norske myndigheter?*

– Mitt hovedsvar er at det er grunn til å være urolig. Jeg kan ikke si at Norge har krenket menneskerettighetene veldig klart, men vi beveger oss inn i en gråson. Det er ikke diskriminering å be folk plukke opp søppelet etter seg. Vi hadde ikke godtatt at 400 nordmenn campet ved Sognsvann en hel sommer. Men det blir for lettvinnt når oslopolitikerne sier at disse må følge akkurat samme regler som vanlige tilreisende. Da vil de jo gå med under-skudd. Kunne vi ikke hatt en litt mer pro-aktiv politikk?, spør han.

– Til syvende og sist sitter vi igjen med en veldig dårlig smak om vi greier å lage en så brutal politikk i Norge at de slutter å komme. *Har vi vunnet da?*

ORGANISASJONEN FOLK ER FOLK jobber for fullt med å hjelpe rumenske rom inn på det norske arbeidsmarkedet. Det er ikke lett. Da de begynte å ansette romfolk som gateavisselgere, framstilte blant annet VG det som et forsøk på å løse gruppa inn i det norske velferds-systemet, fordi de vil få tilgang på visse trygderettigheter. Er det likevel ikke tiggingen som irriterer?

– Her må vi stille diskriminerings-spørsmålet, sier Gunnar Ekeløve-Slydal.

– Behandler vi disse annerledes enn for eksempel jordbærplukkende polakker? Det må være likebehandling. Hvis en person som tilhører romfolket jobber så mye at hun får rettigheter – vel, så må det være greit. Synes du ikke det, må du ta en titt på holdningene du har til gruppa.

– Hvis vi virkelig ønsker å få slutt på tiggingen, må vi hjelpe folk til jobber. Det er verdiskapning, og det er vel bra? spør Bjønnulv Evenrud.

LEDEREN I ORGANISASJONEN Folk er Folk spør ofte, ut i lufta og uten å vente på svar, og setter fete utropstegn når han snakker om romfolkets situasjon i Norge.

– Vi må slutte å tenke at de er her for å utnytte våre sosiale ordninger! De har både arbeidsvilje og evne, men vi oppfører oss som om vi taper på å hjelpe dem til å tjene penger. Hvorfor det? Hvor mange av tomflaskene de panter hadde havnet rett i søpla? Er ikke gjenvinning bra? Bare resirkulering kunne sysselsatt hundrevis. Og tenk på alle de ubrukte ressursene vi har, all soppen og blåbæra som står og råtner i skogen hvert år. Det er jobb for ►

01 – Vi har tillit til at Politiet er best til å vurdere dette, ikke politikerne, sier Ap-politiker og varaordfører i Oslo, Liebe Rieber-Mohn.

02 Det er ikke diskriminering å be folk plukke opp søppelet etter seg.

01

02

ET TIGGERFORBUD PÅ TRAPPENE?

Oslo-trafikkelskapet Ruter ytret nylig ønske om forbud mot tigging, av hensyn til kundenes sikkerhet.

Såkalt aggressiv tigging, nærmere forklart som «kopper som rister i ansiktet til passasjerene» er ifølge selskapet blitt et så stort problem at forbud er eneste utvei. Ruter er ikke alene om å ville forby tigging i hovedstaden. Også Politiet, Høyre, Frp og Senterpartiet ønsker et forbud, mens Arbeiderpartiet går inn for en mellomposisjon; å regulere tiggingen.

➔ Arild Knutsen:

– Det finnes andre typer politiske virkemidler som ikke rammer de berørte. Vi kan bekjempe årsakene til at tiggerne kommer hit, vi kan forebygge det, vi kan jobbe på et politisk nivå, samarbeide med lokale politiske myndigheter, men det må være en viss grense for hva vi tillater at andre mennesker skal utsettes for. De lever i en ekstrem situasjon, og så skal vi sende samfunnets representanter for å behandle dem ytterligere som uønskede elementer? Det mener jeg er inhumant. Da reduserer vi en gruppes menneskeverd.

➔ Bjønnulv Evenrud:

– Det som er trist er at et tiggerforbud vil kriminalisere flere folk. Jeg tviler på at det går så langt, men hvis de forbyr tigging, skal vi nok klare å omgå det. Om ikke annet kan de selge gateavisa. Halvparten lever av å pante flasker, og ingen har foreslått å forby det. Jeg ser lyst på framtida, men vi må legge fra oss frykt og selvgod arroganse, skrelle vekk lag etter lag med dypt ødeleggende forestillinger om romfolket. De er kommet for å bli i Norge, og det kommer til å komme flere. ❖

01

➤ tusen. Stjeler de våre verdier da? Nei, de *skaper* verdier.

– Mange tror at romfolket får masse penger. Det er feil, de får ikke en krone! Staten er enig i at de har rett på noe som kalles sosial nødhjelp. Jeg kjenner kun til ett tilfelle som har fått det, ei kvinne som ikke hadde råd til livredende medisiner. Hun fikk hjelp.

STATEN LØPER FRA forpliktelsene sine, mener Evenrud. Ikke én av rompersonene som holder til i Oslo har fått lov til å registrere seg som arbeidssøkende, fordi NAV krever fast bosted. Dermed får de heller ikke rett på veiledning. Offentlig diskriminering, påstår Evenrud, og legger til at politiet er verst. Han forteller om systematisk kriminalisering av mennesker ved å lure dem til å underskrive forelegg. At politiet kjører grupper av tiggere milevis ut av byen før de slipper dem av, langt unna hverandre. I desember anmeldte Folk er Folk Politiet for å ha etterlatt fire rompersoner i tjue kuldegrader da bilen deres havarerte langs E6.

– I tillegg blir de pissa på, tråkka på, siktet på og skutt med liksomvåpen av forbipasserende, sier Evenrud.

– *Folk er Folk har nylig leid en villa på Oslo vest som huser fjorten rompersoner. Hvis tilstandene er så ille som du sier, er det ikke et paradoks å sette i gang tiltak som kan lokke flere til Norge?*

– Du drar ikke fra ungen din for å få sove under tak, du drar for å skaffe penger. Her i Norge skrapes de sammen opptil 300 kroner på en dag. I en typisk jobb i Romania, som de ikke får, er dagslønna 50 kroner. Derfor velger de å reise hit og utstå de verste forhold.

01 Bjønnulv Evenruds jobber fulltid som romfolkets talsperson. Han ble av den grunn kåret til «Årets nordmann 2012» av magasinet Ny Tid.

– *Enkelte har hevdet at du hjelper dem til å snike i køen, at norske nødhjelpskroner bør administreres sentralt, og at rombefolkningen må reise hjem til Romania og vente på sin tur?*

– Jeg så nettopp dette begrepet «å snike i køen» i en kommentar til en avisartikkel. Hva ligger bak? Jo, at det er en kø av trengende som Norge skal hjelpe. Og hvem trenger hjelp først? Små barn med oppblåst mage og fluer rundt øynene. I forlengelsen blir disse menneskene snikere som tar maten ut av munnen på afrikanske barn. Jeg synes utsagnet har noe hardt over seg, og jeg ser for meg at det kommer fra et selvgodt, arrogant menneske.

Bjønnulv Evenruds har satt sin egen karriere på vent, og jobber i dag fulltid som romfolkets talsperson. For innsatsen ble han kåret til «Årets nordmann 2012» av magasinet Ny Tid.

– *Noen strekker seg litt lenger for andre. Hvilket moralsk ansvar har vi som enkeltpersoner i møte med nød?*

– **ET FILOSOFISK SVAR** er å gå til Immanuel Kant. Han er sentral både for menneskeverdet og menneskerettighetene, og glassklar på det moralske ansvaret, sier filosof Odin Lysaker, førsteamanuensis i etikk ved Universitetet i Agder.

Kant sier at alle mennesker er forpliktet til å behandle hverandre med verdighet.

Alle mennesker er et mål i seg selv. Vi har en verdi og ikke en prislapp. Det er Kants store fortjeneste, at vi anerkjenner hverandre som mennesker, ikke varer på markedet.

– *Men hvor langt strekker ansvaret seg? Har vi like stort ansvar for folk på gata som vår egen familie?*

– Selv om det er vanskelig å innfri, sier Kant at menneskeverdet strekker

Mange tror at romfolket får masse penger. Det er feil, de får ikke en krone!

seg utover realitetene. Standarden er at alle må behandles likt, uansett om de er tiggere eller ikke. Vårt moralske ansvar er med andre ord grenseløst. Det stopper ikke noe sted, verken i eller utenfor Norge, sier Lysaker.

– Men det finnes selvsagt de som mener det moralske ansvaret begrenser seg til nære relasjoner.

– *At vi skal passe på våre egne først?*

– Jeg har litt problemer med å se de gode argumentene der, moralsk sett, selv om det finnes politiske grunner. Christian Tybring-Gjedde fra Frp anmeldte Margaret Olins film «De andre». Der gjør han et skille mellom de nære og de fjerne. Selv om det kan være politiske grunner til et slikt skille, mener jeg vi bør diskutere de moralske sidene som har med menneskeverd å gjøre. Jeg synes vi må se på hvilke behov som er mest grunnleggende. Hvem er i mest prekær situasjon? Jeg vet ikke, enkeltrom til de eldre er selvsagt viktig, men kanskje vi skal prioritere global fattigdomsbekjempelse? ➤

Evensrud Filosof Odin Lysaker mener at hvis Kants mennekeverdtenke skal ha noen betydning i dag, må det være å synliggjøre menneskeverdet moralske grunnlag vis-à-vis økonomiske interesser.

► – *Vi har vunnet i «livets lotto». Hva sier moralfilosofien – bør vi dele?*

– Det er godt uttrykk å snakke om livets lotto. Vi er alle blitt født inn i denne verden, mer eller mindre tilfeldig. Tilfeldigvis ble det for vårt vedkommende Norge, og det etter at en kjent minister hadde klart å karre til seg en territorialsokkel fra britene. Tilfeldigvis lå oljen der. For meg er det ingen klar sammenheng mellom at oljen finnes og at det er «vi» som eier den. Hvis vi skal leve i verden på en måte som tar høyde for menneskeverdet, kan jeg ikke forstå hvordan menneskeverdet kan overtrumfes av økonomiske interesser? Jeg mener vi må begynne et annet sted, nemlig med alle menneskers kroppslige sårbarhet og avhengighet. Dermed kan vi si at det ikke å la andre ta del i velferden, vil være det samme som ikke å anerkjenne deres medmenneskelighet.

– Juss og politikk kommer ofte til kort når det hevdes at man må være statsborger for å oppnå rettigheter i en velferdsstat som Norge, sier han.

– *Hva er alternativet?*

– Det kan være å handle utfra det som kalles moralsk kosmopolitisme. Er du en kosmopolitt, oppfatter du deg selv mer som borger av verden enn av en nasjonalstat eller gruppe. Siden vi er født på den samme kloden, kan vi ikke melde oss ut av fellesskapet. Uansett hvordan vi ordner oss med det juridiske og det politiske, må vi legge tanken om menneskeverd til grunn.

01-02 Rundt 170 millioner norske EØS-midler til Romania er øremerket rombefolkningen og prosjekter som retter seg mot diskriminering og utjevning av forskjeller.

Enhver som er en livssynshumanist har et behov for å være noe for andre.

Dette er ikke bare et moralsk spørsmål, men eksistensielt: Skal verden bebos? Skal det være mennesker på Jorda, må vi behandle dette «oss» på en måte som gjør at «vi» overlever. Og skal vi overleve som fellesskap, må vi anerkjenne

hverandre som kroppslige, sårbare og behovstrengende.

– *Om vi så anerkjenner tiggeren i gata som behovstrengende, er vi etisk forpliktet til å gi i koppen?*

– Det er kanskje litt mye å kreve at hver enkelt skal stå moralsk ansvarlig i en sånn situasjon, innrømmer Lysaker.

– *Stilt overfor en tigger og beslutningen om å gi og hvor mye, er det en ansvarsfraskrivelse å ønske at staten tar seg av disse menneskene?*

– I Norge er vi vant til utstrakt grad av velferdsordninger. Kanskje det gjør at vår moralske sensitivitet sløves? Når staten er omfattende og den sivile samfunn eventuelt svekkes, kan det dessuten oppstå en ubalanse på samfunnsplan, sier han.

– Deltagelse i sivile aktiviteter kan ha en betydning med hensyn til bevisstgjøring. Er man for eksempel med i en humanistisk eller annen frivillig organisasjon, kan man bli mer moralsk bevisst overfor andre deler av samfunnet.

– Enhversomerenlivssynshumanist har et behov for å være noe for andre, bekrefter Arild Knutsen. Han leder Forening for human narkotikapolitikk, og har vært aktiv i Human-Etisk Forbund (HEF) i mange år. Nesten hver dag pakker han veska full av brukerutstyr, og trasker den faste ruta gjennom Oslo sentrum for å dele ut sprøyter, askorbinsyre, saltvannspipetter og annet utstyr til brukerne.

– Ute på gata er det rumenske tiggere som har det verst, nikker Arild. ►

– HVOR ER HUMANISTENE?

► Arild Knutsen i Forening for human narkotikapolitikk savner Human-Etisk Forbund (HEF) i gatene.

– Livssynsorganisasjoner plikter å peke på de som faller utenfor og lindre de menneskelige belastningene det innebærer – mens de jobber for endring. Kirkens Bymisjon og Frelsesarmeen er der og hjelper når det trengs. Det gjør ikke HEF, og det burde vi. Vi er minst like forplikta ved vårt livssyn som de kristne er, sier han.

– Det er det verste ved kulturen og miljøet i HEF. De vil ikke ta tak i noe som ikke er livssynsspesifikt.

– HEF engasjerer seg i en rekke saker på etisk grunnlag, ofte sammen med andre organisasjoner, svarer styreleder Åse Kleiveland.

– Vi bidrar praktisk og med betydelige økonomiske beløp til internasjonal bistand. I motsetning til kirken og de fleste religiøse trosretninger er vi ikke en forkynnende organisasjon. For HEF er det derfor ikke et mål at alle tros- og livssynssamfunn skal ha sine egne hjelpeorganisasjoner, men at det skal finnes et livssynsnøytralt tilbud for alle. Svært mange av våre medlemmer er engasjert i slikt arbeid, som medmennesker og humanister. ♦

Human-Etisk Forbund slutter seg i grove trekk til mange av forslagene fra Stålsett-utvalget, men i noen av forslagene blir skillet mellom religion og offentlig virksomhet uklart.

JA TIL LIVSSYNSÅPENT SAMFUNN OG SEKULÆR STAT

Kristin Mile, generalsekretær i Human-Etisk Forbund og **Lars-Petter Helgestad**, rådgiver i Ideologi- og livssyns-avdelingen i Human-Etisk Forbund

T Kristin Mile og Lars-Petter Helgestad
F Bjørn Molstad/Human-Etisk Forbund

Det er kun en sekulær stat som kan sikre trosfrihet for alle sine borgere. Debatten om livssynspolitikken og statskirkeordningen må handle mer om hvilken stat vi skal ha, enn hvordan Den norske kirke skal være og hvilke rettigheter den skal ha. Endelig har det nå kommet et samlet forslag om hvordan den offentlige livssynspolitikken bør utformes. Vi vil rose tros- og livssynspolitisk utvalg (Stålsett-utvalget) for de overordnede prinsippene og tankegangen som er lagt til grunn for forslagene.

«Stålsett-utvalget skal legge til rette for statens religionspolitikk, ikke for religionenes bidrag til samfunnet.» Så presist sier to professorer ved Teologisk fakultet det i Aftenposten 3. januar i år. Human-Etisk Forbund har arbeidet lenge for å få på plass en slik helhetlig livssynspolitikk. Nå kan forbundet finne mye å glede seg over i forslagene.

DET OFFENTLIGE UTVALGET under ledelse av Sturla Stålsett fikk sitt oppdrag av regjeringen i 2010. Den 7. januar 2013 presenterte utvalget forslag til en rekke endringer i lovgivning og i praktisk politikk, blant annet:

- borgerlig vigsel for alle,
- kommunalt ansvar for gravferdsforvaltningen,
- en opprydding i medlemsrotet i Den norske kirke,
- en økt likebehandling i den offentlige støtten til tros- og livssynssamfunn,
- valg til kirkelige organer kan ikke avholdes sammen med offentlige valg,
- nasjonale markeringer skal ikke legges til et utvalgt livssynssamfunn,
- tros- og livssynssamfunn må ha en viss demokratisk oppbygging for å motta sine medlemmers skattepenger,
- alle tros- og livssynssamfunn må få tilby sine samtaler i institusjoner som sykehus, sykehjem, fengsler og i forsvaret,
- formålsparagraf/verdiparagraf i Grunnlov og opplæringslov må endres, og det må tas utgangspunkt i konkrete verdier framfor formuleringer om hvor verdiene kan forankres.

STÅLSETT-UTVALGET har bestått av 15 personer med kompetanse på religion og livssyn, politikk, lovverk og mangfold. Human-Etisk ►

01 Ny undersøkelse viser at halvparten av befolkningen ikke ønsker kirkelig gravferd, og heller ikke i dag foregår alle gravferder i kirken.

Vi er skeptiske til utviklingen dersom dette gir et økt press om å delta i bønn og andre ritualer.

► Forbunds fagsjef Bente Sandvig har vært nestleder i utvalget. Utvalget er enig om mye, men det finnes også en rekke uenigheter mellom utvalgsmedlemmene. Slik uenighet kan bidra til tydeliggjøring av ulike alternativer, og dermed virke klargjørende for politikerne som skal behandle forslagene.

Bestillingen utvalget fikk fra Regjeringen bar preg av både vilje til og ønske om å tenke nytt om en moderne livssynspolitikk, men også et ønske om å bevare deler av det spesielle forholdet stat og kirke har hatt i Norge. Det er i spenningsfeltet mellom disse ønskene utvalget har gjort sitt arbeid.

UTVALGET HAR SAMLET seg om noen viktige grunnprinsipper for livssynspolitikken: beskyttelse av tros- og livssynsfriheten, respekt for andres rettigheter og friheter, ikke-diskriminering, aktiv tilrettelegging for livssynspraksis, likebehandling, tydeliggjøring av sentrale fellesverdier og aksept for eksponering av tros- og livssynspraksis i det offentlige rom.

Utvalgets innstilling inne-

holder en rekke konkrete forslag til endringer i livssynspolitikken. Vi vil her gå kort gjennom noen av dem, og våre umiddelbare reaksjoner på dem.

Det forslaget som ventes å skape mest debatt er det å innføre en obligatorisk borgerlig vigsel. Dermed må alle som vil gifte seg gjøre den formelle ekteskapsinngåelsen ved tingretten/hos sorenskriveren, og deretter kan man ha seremoni eller velsignelse i sitt ønskede trosamfunn eller livssynssamfunn.

Dette er i tråd med det som lenge har vært Human-Etisk Forbunds prinsipielle standpunkt. Ekteskapet er i dagens samfunn en kontrakt mellom de som gifter seg og staten. I den nye, foreslåtte ordningen tydeliggjøres dette.

I dag slår gravferdsloven fast at det er Den norske kirke som har ansvar for gravferdsforvaltningen. Stålsett-utvalget foreslår at kommunene skal overta dette ansvaret. En slik ordning vil likebehandle alle uavhengig av livssyn, og vil også gjøre det mulig å være ansatt i gravferdsforvaltningen for andre enn Den norske kirkes medlemmer.

Human-Etisk Forbund har lenge ønsket en slik gravferds-

1 Stålsett-utvalget: Sturla Stålsett, Bente Sandvig, Jan F. Bernt, Ingunn Folkestad Breistein, Ottar Grepstad, Valgerd Svarstad Haugland, Lavleen Kaur, Oddbjørn Leirvik, Guri Melby, Rolf Reikvam, Hege Fjellheim Sarre, Rune Skjælaaen, Tove Strand, Shoaib Sultan, Margareta Tumidajewicz og Andreas Hompland.

ordning velkommen. Det er på høy tid at ansvaret for en slik felles velferdsoppgave flyttes fra et bestemt trossamfunn og over til offentlig forvaltning.

Den norske kirkes medlemsregister ble på slutten av 90-tallet etablert som en kopi av Folkeregisteret. Derfor er det fremdeles en rekke feilregistrerte medlemmer i kirken. Det tydeliggjøres hvert år i forbindelse med at det skal fordeles offentlige midler fra stat og kommune til tros- og livssynssamfunnene. Utvalget foreslår en ny rutine for å avklare medlemstilhørighet. Videre foreslår utvalget at kun aktivt innmeldte eller registrerte barn skal telle med ved beregning av tilskudd. I dag har Den norske kirke rundt 140.000 udøpte barnemedlemmer automatisk oppført i sitt register, utelukkende fordi en av foreldrene er kirkemedlem.

Utvalget har også foreslått at en rekke bevilgninger til kirken – som per i dag holdes utenfor kompensasjonen til andre tros- og livssynssamfunn – inkluderes i beregningene. Vi hilser en slik opprydding i medlemskap og økonomi velkommen, fordi det sikrer økt likebehandling.

DE TO SISTE VALGENE i Den norske kirke har blitt avholdt samtidig med og i samme lokaler som de offentlige valgene til Stortinget, fylkestingene og kommunestyrene. Et enstemmig utvalg

krever slutt på denne sammenblandingen. Det er i tråd med Human-Etisk Forbunds standpunkt.

Utvalget foreslår at nasjonale markeringer, som den like etter terrorangrepene 22. juli 2011, ikke skal legges til ett tros- eller livssynssamfunn. Slike markeringer skal være inkluderende for alle landets borgere, slik Human-Etisk Forbund har etterlyst.

Sykehusimam, felthumanist og fengelsmunk? I dag er det kun Den norske kirke som er permanent til stede i viktige fellesinstitusjoner som sykehjem, sykehus, fengsler og i forsvaret. Felles for disse institusjonene er at pasienter, innsatte og soldater er nødt til å være der de er. I dag brukes det store ressurser på å tilrettelegge religionsutøvelse for dem som er medlemmer i Den norske kirke. Å få tak i en humanistisk samtalepartner eller en hinduprest for en sorgsamtale er langt vanskeligere. Utvalget foreslår at det etableres ordninger som gir andre tros- og livssynssamfunn mulighet til å tilby sine tjenester samtidig som prekestillingene består.

HUMAN-ETISK FORBUND er allerede med i et prøveprosjekt ved Oslo universitetssykehus, hvor tros- og livssynssamfunnenes representanter har fått opplæring av sykehuset og ID-kort utstedt av helseforetaket.

2 Grunnlovens verdiparagraf: «Værdigrundlaget forbliver vor kristne og humanistiske arv. Denne Grundlov skal sikre Demokrati, Retsstat og Menneskerettighederne.»

Helsepersonellet kjenner til ordningen, og på denne måten slipper samtalepartnerne også å måtte forklare sin rolle hver gang de foretar et sykebesøk.

Trosfriheten må ivaretas i institusjonene, men vi er skeptiske til utviklingen dersom dette gir et økt press om å delta i bønn og andre ritualer. Livssynenes tilstedeværelse må være basert på etterspørsel fra brukerne.

KRAV OM DEMOKRATI i trossamfunn. I dag mottar tros- og livssynssamfunnene utenfor Den norske kirke offentlig finansiering tilsvarende det som stat og kommuner budsjetterer til Den norske kirke per medlem. Stålsett-utvalget foreslår at det skal stilles krav til representasjon av begge kjønn i de styrende organer i de tros- og livssynssamfunnene som mottar støtte. På denne måten ønsker utvalget å ivareta hensyn til norske likestillingsidealer samtidig som trossamfunnene bevarer sin trosfrihet.

Forslaget stiller ikke krav om at begge kjønn skal være representert i den religiøse ledelsen, men vi er likevel skeptiske til at myndighetene skal blande seg inn i trossamfunnenes indre organisering.

Utvalget går langt i å kritisere de nylig vedtatte verdiparagrafene i **Grunnloven**³ og i Opplæringsloven. Det bør være verdiene vi kan enes om som skal stå sentralt, ikke

hvilken religiøs begrunnelse disse verdiene har i enkelte tradisjoner. Denne kritikken deler vi.

Fortsatt skolegudstjeneste. Utvalget skuffer når de foreslår å videreføre en praksis med å tillate religionsutøvelse i form av gudstjenester i skoletiden. Utvalget sukrer pillen ved å forutsette at skolen må likebehandle, og dermed også må formidle deltakelse til, andre tros- og livssynssamfunns markeringer av ulike høytider. Men dette framstår som teori, mer enn som praktisk gjennomførbart. Vi beklager at utvalget på dette området ikke trekker inn det prinsipielt viktige skillet mellom offentlig virksomhet og privat religionsutøvelse.

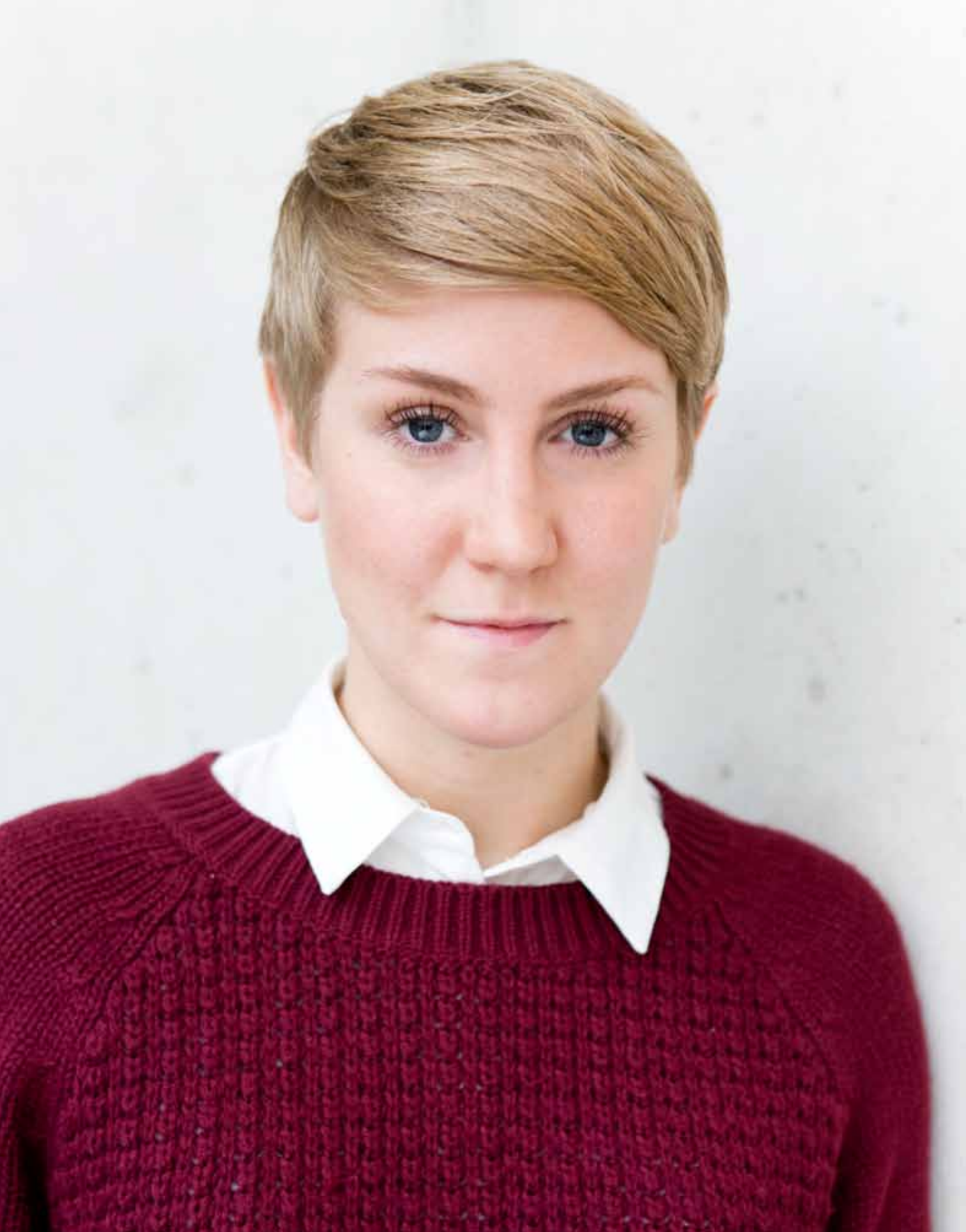
Utredningen vil etter hvert komme på en offentlig høring, og vi ser fram til en aktiv vår med mange viktige og avklarende diskusjoner, både i Human-Etisk Forbund og i samfunnet. ♦

Denne kronikken er skrevet kort tid etter at utvalgets innstilling ble presentert for offentligheten.

Les mer

Følg med på human.no og fritanke.no for videre oppfølging av arbeidet fra Human-Etisk Forbunds side. Diskuter saken (9006)

STØTTESPILLEREN

Rasisme fyrte opp Tonje Brenna (25), og AUF ble ramme for rettferdighetskampen. Etter Utøya fikk hun heltestatus, før sjikanen haglet under Ingebrigtsen-saken. Nå skal hun spille statsministeren god.

›

01

02

03

Tonje Brenna (25 år)

Rådgiver ved
Statsministerens Kontor

25 år gammel

Bor på St. Hanshaugen
med samboer

Tidligere generalsekretær
i AUF

Fylkestingsrepresentant
for Akershus Arbeiderparti

Oppvokst på Holmlia
og Jessheim

T Marianne Lyné Larvoll Melgård
F Thomas Brun

Knappe åtte år har gått siden elevrådsleder Tonje Brenna møtte partislugger Anniken Huitfeldt på Jessheim vide-regående skole. – Du er jo sosialde-mokrat du, Tonje, erklærte Huitfeldt og fant fram verveblokka. For et halvt år siden ble Brenna tidenes yngste rådgiver ved Statsministerens kontor.

– For meg handler humanisme og sosialdemokrati om mye av det samme. Det er overbevisningen om at alle er født frie og likeverdige, og at fellesskapet har et solidaritetsansvar. Og det er utgangspunktet for engasje-mentet mitt: hva vi kan gjøre av små og store ting, som gjør mennesker frie, likeverdige og i stand til å avgjøre sin egen skjebne, fastslår Tonje Brenna.

VI ER PÅ ST. HANSHAUGEN i Oslo, i leiligheten Brenna deler med samboer Martin Henriksen, partikollega og tidligere AUF-leder. Brennass bandasjerte fot hviler på spise-bordet, hun opererte nylig en gammel håndballskade. I bakgrunnen høres lav summing fra tv'en, der de norske hånd-balljentene kjemper mot Ungarns landslag.

– Vi har alltid mye å lære av andre, det tar humanismen sterkt opp i seg. Jeg tror at jo rikere vi blir, jo mer har vi å lære fra andre kulturer og men-nesker fra fattigere land. Solidaritet og bistand, ja, men også en ydmykhet i møte med andre måter å se verden på, sier hun.

HUN BESKRIVER en idyllisk barndom på Holmlia, der ulikheter i kultur eller etnisitet var normalen. Da hun var ti år gammel flyttet familien til Jessheim, og overgangen ble brå.

– Skolemiljøet var blenda-hvitt og annerledes. Folk var mer like hverandre, forteller hun.

TO ÅR SENERE, i 2001, dreper nynazister femtenårige Benjamin Hermansen på Holmlia.

– Jeg er engasjert av natur, men flyttinga og Benjamin-drapet ga enga-sjementet mitt en knagg og en retning. Møtet med rasisme vekket noe i meg, noe grunnleggende, en humanistisk og politisk overbevisning.

24-ÅRINGEN BLE FØRST KJENT som en av heltene fra Utøya og den første som vit-net i terrorrettssaken. For å dempegjen-kjennelsesfaktoren klippet hun håret kort etter vitnemålet. Men i vinter var Brenna igjen i avisene, denne gangen fordi hun varslet Ap-ledelsen om Roger

Det viktige er å huske at ingen blir født ekstremister.

Ingebrigtsen-saken. Ap-politikeren hadde forført en 20 år yngre AUF-tenåring ti år tidligere, og jen-ta varslet om saken gjennom nettopp Brenna. Resultatet var grov trakassering av både jenta og Brenna, og Brennass samboer Martin Henriksen – Ingebrigtsens rival i nominasjonskampen i Troms Ap – ble anklaget for å ha orkestrert «tidenes drittpakke».

– Det var sjokkerende å oppleve hvordan menn med makt reagerte på at andre menn med makt blir avslørt. De mente det var en konspirasjon, og at jeg var en heks. Den vreden enkelte utviste... De så ut til å mene at kvinner ikke hadde rett til å avsløre sånt, og da er ikke alle like mye verdt, sier Brenna.

Hun påpeker at ingen kamper er kjempet for alltid, heller ikke den om

01 Tonje Brenna er håndplukket av Stoltenberg og tidenes yngste rådgiver ved Statsministerens kontor.

02 Brenna er glad for at hun kom i en posisjon til å gjøre en innsats da terroren rammet Utøya.

03 Tøffe Pippi Landstrømpe var en av Tonje Brennass barndomshelter.

likestilling mellom kjønnene. Brenna er opptatt av å legge til rette ved formelle strukturer, som kvotering av kvinner til styrever, men også å belyse de uformelle strukturene, som påvirker forutsetningene for likeverd.

DA TERROREN RAMMET UTØYA 22. juli 2011 var Brenna leirsjef og generalsekretær i AUF, og med sine 23 år voksen sammenlignet med snittalderen på øya.

Det begrenser trofriheten å favorisere kristen- dommen.

► – Alle på øya handlet på instinkt, det var ikke tid til å stoppe opp og reflektere. Men det gjaldt å ha flaks, og å beholde roen, sier Brenna.

– Jeg forstår også de som ble handlingslamme, men selv kom jeg i en posisjon der jeg kunne hjelpe andre. Det er jeg glad for, og det har vært avgjørende for hvordan jeg kunne fortsette i ettertid. Men i likhet med mange andre har jeg kjent på skyldfølelse for å ha overlevd, forteller Brenna.

To ganger overlevde hun angrep fra terroristen, han var så nær at hun hørte pusten hans, mens ungdom rundt henne ble skutt og falt ned på klippene.

– Fordi jeg hadde en definert rolle, og har et grunnleggende behov for å bidra når jeg kan, ble jeg der med ungdommene i stedet for å svømme. Det var nok storesøster-genet som slo inn. Men det rasjonelle er jo å flykte, sier 25-åringen.

ETTER VITNEFORKLARINGEN i mai i fjor fikk Brenna heltestatus.

– Det er et dilemma, for selv om det er hyggelig å roses og anerkjennes, handlet det mye om tilfeldigheter. Og det at jeg ble fremhevet som helt, i en situasjon preget av kaos og tilfeldigheter, kan ha gjort det verre for andre. At overlevende tenåringer kan ha fått det verre og følt mer skyld og skam, fordi mine valg og muligheter til å hjelpe var annerledes enn deres... det er ikke rett på noen måte, fastslår Brenna.

Da hun ankom Sundvolden presenterte hun seg for en politimann og erklærte at hun kunne hjelpe til i noen

timer, så lenge han la vekk pistolen sin. Hun ringte moren og bønnfalt henne om ikke å komme, for da ville hun bare knekke sammen.

– Hadde mamma kommet, hadde jeg bare begynt å grine. –

Å, *SE* på den a, hu scora baklengs! Hun er en kunstner, halvt roper Brenna, plutselig oppslukt av håndballen på tv.

Hun myser og ser scoringen i sakte film, før hun unnskylder seg og fortsetter.

– Han beveger meg ikke i det hele tatt, han fortjener ikke den oppmerksomheten. I retten og i tida etterpå har han fremstått som et forvokst barn, indignert og forbanna fordi verden ikke forstår hans fortreffelighet. Det viktige er å huske at ingen blir født ekstremister, det er tillært, og vi må møte dem i det rommet der de utvikler hatske holdninger. Det er et kollektivt ansvar, fastslår Brenna.

HUN MENER DESSUTEN det er viktig å huske på at ingen kulturer, religioner eller livssyn har patent på gode løsninger i kriser, og at kristendommen ikke bør favoriseres i det nye Norge. Fra Sundvolden husker hun et godt samarbeid mellom helsepersonell, prest, imam og en ikke-religiøs samtalepartner.

– Det begrenser trofriheten å favorisere kristendommen, for da anses andre livssyn som annenrangs. Så jeg er for å skille stat og kirke, jeg mener vi gjør bedre vurderinger i sekulære samfunn. Likevel har ikke jeg noe med hvordan andre praktiserer sin tro, så lenge jeg kan utøve mitt livssyn. Det er problematisk med lukkede miljøer,

der folk setter sin tro over norsk lov, men ellers er jeg for trofrihet så lenge den ikke begrenser andres. Bønnerom i skolen eller hijab på håndballbanen – jeg ser ikke problemet, sier Brenna.

SAMBOER MARTIN HENRIKSEN tusler ut fra naborommet og hilser på, Brenna lager en ny kopp kaffe. Hinkende og lattermild, hun vil helst ordne opp selv.

– Du er i en skikkelig hedninghusstand nå, altså. Jeg har aldri vært i statskirka, og meldte meg inn i Human-Etisk Forbund som 15-åring. Spesielt mora mi har vært opptatt av livssyn, og at vi ikke trenger å tro på noe utover menneskeverdet, sier Brenna.

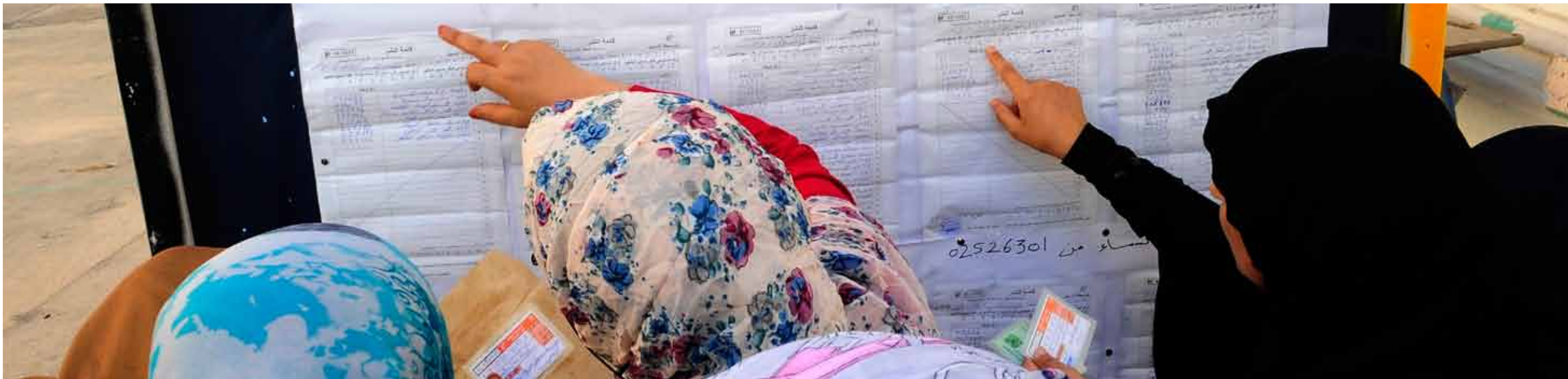
Den eneste bibel i hylla under oppveksten var Are Kalvøs «Bibelen 2».

– På barneskolen på Holmlia var alle utafor statskirka fritatt fra kristendomsfaget, og med så mange retninger for tros- og livssyn fikk over halvparten av klassen fri. Da var det tydelig hvor banalt det var, at kristendommen skulle være det absolutte, sier hun.

DET VAR PÅ DENNE TIDA at elevrådsrepresentanten Tonje Brenna kjempet for ny brusautomat for seg og sine medelever. I dag er kampsaken å få Stoltenberg gjenvalgt som statsminister. Og å kaste krykkene.

– Jeg har et grunnleggende behov for å bidra, og en dårlig dag på jobben for meg er om jeg ikke får brukt meg på noe. Rådgiverjobben er jo en drøm der jeg skal gi gode råd, men også si akkurat hva jeg mener, sier Brenna med et stort smil.

– Det er jo derfor de henter inn unge folk for å supplere den eldre garde, vi skal representere velgerne og deres holdninger. Sånn er det i et demokrati. ♦

Stemmeretts-jubileum i demokratiets ånd

Da norske kvinner fikk stemmerett for 100 år siden var kvinner utelatt fra å stemme i de fleste land i verden. I dag er det bare tre stater som ikke tillater kvinner å stemme.

Hva er menneskerettigheter? Leder for Menneskerettighetsakademiet, **Lillian Hjorth**, skriver om problemstillinger knyttet til menneskerettighetene. Send gjerne spørsmål til: lillian@mr-akademiet.no

Årets stemmerettsjubileum markerer at det er 100 år siden norske kvinner fikk stemmerett på lik linje med menn: *Stemmeberettigede ere de norske Borgere, Mænd og Kvinder, der have fyldt 25 Aar; og som have været bosatte i Landet i 5 Aar og opholde sig der (Grunnloven § 5)*. Resultatet kom etter lang tids kamp og var inspirert av internasjonale strømninger, inkludert suffragettenes selvoppofrende aksjoner i Storbritannia.

DET SENTRALE ARGUMENTET for innføring av stemmerett for kvinner, var at de utgjorde halvparten av folket og derfor burde ha innflytelse på felleskapets beslutninger. Poenget berører

kjernen i den demokratiske idé om at samfunnsstyring basert på et bredt utvalg av befolkningen er bedre enn andre former for styring. Jo flere som bestemmer, jo flere vil ha tillit til avgjørelsene. Når innflytelsen fordeles på mange, sikres dessuten en forsvarlig vektning av gruppers interesser. Bred politisk deltakelse er også den beste garantien for at et folk ikke skal bli underkastet diktatorers eller autoritære mindretalls vilkårlige vilje.

FNS VERDENSERKLÆRING om menneskerettighetene (1948) inkluderer stemmeretten og retten til frie, regelmessige og hemmelige valg: (...) *folkets vilje skal være grunnlaget for den offentlige myndighet*. En rekke konvensjoner og internasjonale avtaler bekrefter også stemmeretten. Formuleringene er imidlertid vage, og selv om de betoner ikke-diskrimineringsprinsippet sier de ikke noe konkret om hvem som skal få rettigheten. *Alle* har nemlig ikke krav på stemmerett. Den kan begrenses, om argumentene er gode og vilkårene ikke diskriminerer. Det er for eksempel vanlig – og akseptert – at

stater stiller krav om minstealder, tilregnelighet og geografisk tilhørighet. Mer uakseptabelt er kriterier som formuesforhold, medlemskap i politiske partier, religiøs tilhørighet eller kjønn. Stemmeretten er en politisk rettighet som gjelder en mer begrenset del av befolkningen enn de øvrige menneskerettighetene, der det gjerne vises til «enhver» eller «alle».

HISTORIEN VISER AT STATENE gradvis har utvidet stemmeretten til å omfatte stadig flere. Mens kvinner for hundre år siden var utelatt fra å stemme i de fleste land, gjelder dette i dag bare Saudi-Arabia, Brunei og De forente arabiske emirater. Tidligere var det også vanlig at fattige og kriminelle ble utelatt, samt personer med spesiell religiøs, etnisk eller «rasemessig» tilhørighet. Slik diskriminering er sjeldnere nå. En annen tendens er at stemmerettsalderen har sunket. Statenes mer liberale holdninger gjenspeiler samfunnsutviklingen, inkludert at stadig flere land binder seg til konvensjonene. Enkelte staters praksiser kan føre til kritikk både fra andre land

01 Også i sterkt patriarkalske samfunn i Midtøsten har kvinner etterhvert fått stemmerett.

og internasjonale organer. I 2011 ble Storbritannia dømt i Den europeiske menneskerettighetsdomstolen fordi fanger blir nektet stemmerett. Dessverre har landet ennå ikke endret praksis.

STEMMERETTEN ER EN forutsetning for reelt folkestyre, men slett ikke tilstrekkelig. Et velfungerende demokrati krever også ytringsfrihet, forsamlings- og foreningsfrihet, bevegelsesfrihet, utdanning, samt en rettferdig rettsorden. Disse rettighetene er også viktige for at stemmeretten skal fungere. Uten ytringsfrihet, ingen informasjon og politisk debatt. Uten organisasjonsfrihet, ingen alternative politiske partier. Og uten trygghet og bevegelsesfrihet kan ikke folk komme seg til stemmelokalene. Det skorter i mange land på en rekke av disse punktene, uansett hvor folkestyrt statene påstår å være. ➤

F NTB Scanpix

01

► Selv om andelen demokratier økte kraftig på slutten av det forrige århundret, er det få stater som i dag fullt ut kan kalle seg demokratiske. Faktisk ble bare 25 stater definert som *fullverdige demokratier* i 2011, ifølge demokratiindeksen til Economist Intelligence Service. Norge toppet listen, etterfulgt av Island, Danmark, Sverige og New Zealand. 56 stater ble definert som ufullstendige demokratier, mens 37 land kom i kategorien *hybridregimer* og hele 52 havnet i gruppen *autoritære regimer*. Selv om stemmeretten er en fundamental menneskerett, er den derfor ikke realisert for millioner av mennesker verden over. Folk kan være nektet stemmerett, eller ikke ha anledning til å bruke den. Årsaker kan være fattigdom, analfabetisme, mangel på utdanning og informasjon, diskriminering og nedverdiggende behandling, urettferdige valgprosesser

Bare 25 stater ble definert som fullverdige demokratier i 2011

imidlertid at verden går fremover. Hundre år etter grunnlovsendringen i 1913, har norske kvinner inntatt makt og posisjoner i politikk, organisasjons- og næringsliv. Og sakte, men sikkert, endres holdninger: Det ble for eksempel aldri gjort noen sak ut av at dagens regjering har like mange kvinner som menn. I likestillingslandet Norge er dette «business as usual». Likevel: kvinner utgjør fremdeles mindretall både i lokaldemokratiene og på Stortinget. Men alt er relativt, og i forhold til andre stater, er vi gode. Mer enn 40 prosent av stortingsrepresentantene er kvinner, noe som gir oss en åttendeplass på den globale

eller mangel på sikkerhet. Særlig utsatt er personer uten statsborgerskap, ungdommer, minoriteter, funksjonshemmede, kriminelle, fattige, hjemløse og – kvinner.

DEN HISTORISKE kampen for kvinners stemmerett viser imidlertid at verden går fremover. Hundre år etter grunnlovsendringen i 1913, har norske kvinner inntatt makt og posisjoner i politikk, organisasjons- og næringsliv. Og sakte, men sikkert, endres holdninger: Det ble for eksempel aldri gjort noen sak ut av at dagens regjering har like mange kvinner som menn. I likestillingslandet Norge er dette «business as usual». Likevel: kvinner utgjør fremdeles mindretall både i lokaldemokratiene og på Stortinget. Men alt er relativt, og i forhold til andre stater, er vi gode. Mer enn 40 prosent av stortingsrepresentantene er kvinner, noe som gir oss en åttendeplass på den globale

01 29-årige Aagot Berentsen var muligens *den* første kvinnen som stemte etter vedtaket om allmenn stemmerett i 1913. Trebarnsmoren gjorde sin borgerplikt i valglokalene på Grünerløkka skole i Kristiania.

rankingen over kvinne-representasjon i lovgivende forsamlinger. For verden som helhet, er bare 19 prosent av parlamentsmedlemmene kvinner. Selv om endring tar tid og utfordringene er mange, går utviklingen i riktig retning. I 2010 fikk saudiarabiske kvinner stemmerett ved lokalvalg, og for tre år siden fikk en nasjonalforsamling for første gang et kvinnelig flertall – i det lille afrikanske landet Rwanda!

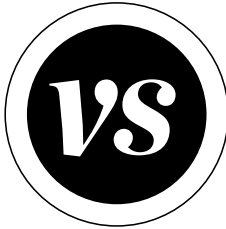
I ANLEDNING ÅRETS stemmerettjubileum bør vi inspireres til å løfte blikket ut. Og solidarisk kjempe videre for at stemmeretten, sammen med andre menneskerettigheter, kan forsterke demokratier verden over. Bare da kan vanlige folk – både kvinner og menn – få sin rettmessige innflytelse over samfunnsstyringen. ♦

Kommunal gravferdsforvaltning i hele landet?

Utvalget som har utredet ny religionspolitikk foreslår at gravferdsforvaltningen overføres til kommunene. I dag er det bare Oslo og et par andre kommuner som har kommunal gravferdsforvaltning.

MARGARET ECKBO
Direktør i Gravferdsetaten i Oslo kommune.

ROBERT WRIGHT
Kirkeverge i Oslo

Ja. Kommunen har ansvar for alle innbyggerne, ikke bare de som er medlem av kirken.

Nei, det tror jeg ikke. I Oslo har kommunen hatt ansvaret i mange år og det har gått meget bra. De som velger en kirkelig handling vil fortsatt gjøre det.

Nei, man skal ikke måtte skifte religion fordi man dør. Alle skal behandles med respekt for sine tradisjoner.

Jeg tror det vil bli et sterkere fokus på gravferden. Alle livssyn vil få muligheten til å følge sine begravelsestradisjoner, så sant det ikke faller utenfor norsk lov.

(1)
Bør gravferdsforvaltningen overføres fra kirkelig fellesråd til kommunene?

(2)
Er kirken mer skikket til å administrere gravferdsforvaltningen enn kommunene?

(3)
Kan det forsvares at ett livssynssamfunn skal administrere gravferd for alle landets innbyggere?

(4)
Hvilke konsekvenser vil det få om gravferdsforvaltningen overføres fra kirken til kommunene?

Nei. Dette er en godt innarbeidet modell som fungerer godt. Tilnærmet alle landets kommuner har valgt denne modellen. En rekke utvalg har vurdert ordningen de siste årene, og alle – inntil Stålsettutvalget – har konkludert med at kirken bør ha denne forvaltningen. Stortinget har konkludert med det samme.

Kirken er egnet. Den etiske bevissthet og respekt som ligger i kristen tro er en dimensjon som de ulike trossamfunn verdsetter. I Oslo får vi henvendelser fra både muslimer og katolikker som ønsker at kirken tar denne oppgaven. Kommunen kan gjøre en god jobb, men mangler den dimensjonen.

Flertallet er fortsatt medlemmer av kirken. Et større flertall hører til trossamfunn som ønsker at trosdimensjonen skal stå sentralt i ritualer og forvaltning. Likevel må kirken være aktivt lyttende til alles behov. I Oslo ønsker vi et gravferdsråd med representanter for de store trossamfunnene.

Det kan gå bra, men vil være en svært krevende omlegging. Kommuner og trossamfunn, med unntak av Human-Etisk Forbund, har sett ordningen som god, gjennom generasjoner. Forvaltningen vil miste en tilleggsdimensjon som de fleste verdsetter i møte med døden.

Skepsis handler om mer enn avsløringer av klarsynte. Det er et nyttig verktøy i vår forbrukerhverdag.

SKEPSIS HJELPER I HVERDAGEN

T Marit Simonsen er aktiv i Foreningen Skepsis.
I André Martinsen

– Jeg orker i alle fall ikke å gå rundt og være så kynisk hele tiden!, utbrøt en bekjent etter en av mine skeptiske tirader. Det er visst ikke helt uvanlig å tro det min bekjent tror: at det å være skeptiker for det meste innebærer å gå rundt med sur mine, eller å jobbe hardt med å være kritisk mot alt og alle, og helst hele tiden.

NOEN AV MINE VENNER ser heller ikke helt hvilken relevans skepsis har for dem i hverdagen – er det ikke bare latterliggjøring av spøkelser, ufoer og chakra-terapi? Hvis man allerede har avvist sånt vås, trenger man egentlig mer skepsis da?

Ja, det gjør du. Skepsis handler egentlig om noe mye mer jordnært: å finne ut hva som er sant og hva som ikke er sant, og å evaluere påstander. Å bruke den skeptiske metoden er noe

man lærer seg, og når den først er inne, er det som å sykle – du glemmer det aldri. Det blir en del av hverdagen, for eksempel når du skal vurdere imponerende påstander om ulike produkter. Du er nok skeptiker selv innimellom uten å tenke over det, når du ikke lar deg overbevise av «Pro-Vitamin-A-kompleks» i sjampo eller at røde kapsler kan gjøre deg slankere på 30 dager.

HER KOMMER NOEN enkle varsler, eller «røde flagg», du bør se etter når du skal vurdere om et kjøp virkelig kan være så bra som det påstås.

Henger det sammen med andre ting du vet om virkeligheten? Denne bør være grei for de fleste: påstår produktet noe du synes skurrer med det gamle lærer Andersen lærte dere i 8. klasse? Det er ikke alltid du som tar feil i dette tilfellet – altfor mange lure produkt-designere finner på ting som bryter med etablert kunnskap. Hva anser du som mest sannsynlig? At din og skolegangens oppsamlede kunnskap er noe

Skepsis handler egentlig om noe mye mer jordnært: å finne ut hva som er sant og hva som ikke er sant, og å evaluere påstander.

► du kan se bort fra i møte med en fargerik eske, eller at det finnes kyniske pengemaskiner der ute som prøver alle salgstriksene i boka?

ER DET FØRSTE GANG du hører om denne banebrytende teknologien? Mange produkter som tilbys på nettet virker nesten for gode til å være sanne. Et eksempel er en revolusjonerende plugg du setter i et ordinært støpsel, som lover å spare strøm for hele huset. Det er kanskje vanskelig å vite hva som funker når det kommer til slike duppeditter. Hvis du rett og slett ikke er sikker på vitenskapeligheten kan du jo stille deg følgende spørsmål: *er det sannsynlig at det er første gang du hører om teknikken gjennom en vare i butikken hvis det faktisk er banebrytende?*

ER DET STØTTEUTTALELSER med integritet? Ved kassen i sportsbutikken ser man noen ganger plastarmbånd med hologrammer innfelt. Displayboksen viser også ofte en smilende idrettsstjerne og ord som «sterkere, raskere, stødigere». Armbåndene koster gjerne opp mot 400 kroner og påstås å kunne øke ytelsen din på mange måter.

IDRETTSUTØVERE ER imidlertid ofte en overtroisk gjeng. Hjernene våre er glade i ritualer og mønstre, og mange sportsfolk har «lucky underwear» eller små ritualer de gjør på banen for å få tryggheten i kroppen og sikre suksess. Et utgangspunkt i slike ritualer er ikke akkurat gullstandarden for å

avgjøre om noe virker eller ikke. Topp-idrettsutøvere er gjerne ved kanten av hva de kan få til rent fysisk, og hvis et produkt som Power Balance kan hjelpe dem er det sannsynlig at det er en ren psykologisk effekt. Dessuten er det jo gjerne sponsorkroner involvert. Uansett kan ikke et vitnesbyrd avgjøre om et produkt virker. Vi trenger systematiske gjennomganger for å avgjøre om noe virker eller ikke.

Er effekten «dokumentert»? Mange produkter har også påstanden «vitenskapelig dokumentert effekt» klistret på seg. Denne påstanden får alarmene til å gå av hos meg. Hva slags effekt er det som er dokumentert? Heroin har også dokumentert effekt, men det betyr ikke at effekten er ønskelig. Mange av produktene har heller ingen påstand som hører til.

MANGE SELSKAPER har også egne laboratorier der produktene testes ut, men når forskningen ikke er uavhengig er det vanskeligere å stole på den. Tilskudd man får kjøpt på postordre har ofte en liste med publikasjoner som påstås å vise effekten, men så er alle studiene utført av dem selv og trykket i egne, lite troverdige publikasjoner. Bit deg merke i hvilke ord som brukes.

Høres det overvitenskapelig ut? Er det bruk av ordene nano, ion eller kvante? La oss gå tilbake til de mystiske armbåndene. En leverandør av slike armbånd er Power Balance, som påstår

at effekten kommer av «negative ioner i hologrammene, som optimaliserer kroppens naturlige energistrømmer». Hvor mange ord er det i den setningen kan du gi en klar definisjon av?

JODA, MANGE TING i lege- og naturvitenskapene er ekstremt komplekse og vanskelige ord brukes, men hvis man har en klar effekt trenger man ikke bruke slike ord for å selge. Jeg ser stadig påstander om super effekt sammen med «vitenskapifiserte» påstander som nano-ditt eller kvante-datt. En annen populær variant er ioner.

Veien er ikke lang fra slike små huskereglene til de større: å gjøre avveininger om sannsynlighet, om hvordan verden ser ut til å virke og hvem sine vitnesbyrd som ligger til grunn, er noe alle burde kunne ta seg bryet med litt oftere. ♦

Les mer

Fornuft om helse råd:
sunnnskepsis.wordpress.com

Lege blogger om ulike helseprodukter:
perpelle.wordpress.com

Skjema for å spørre Skepsis om falsk markedsføring eller andre ulovlige påstander:
tinyurl.com/skepsisforbruker

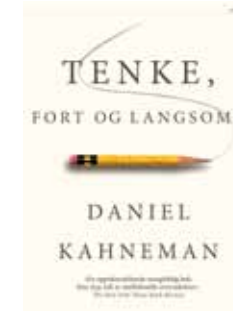
Avdekker vår irrasjonalitet

Psykolog Jan-Ole Hesselberg fra Folkeopplysningen anbefaler *Tenke, fort og langsomt* av psykologen som vant Nobelprisen i økonomi.

JAN-OLE HESSELBERG (født 1978) er psykolog og kjent fra TV-serien Folkeopplysningen (NRK1 høsten 2012).

«Siden begynnelsen av 70-tallet har Daniel Kahneman etablert seg som den mest innflytelsesrike, nålevende psykologen. På 70- og 80-tallet sendte han gjentatte slag i retning etablert psykologisk og økonomisk teori, som den gang hvilte på premisser om at vi mennesker er rasjonelle vesener som elsker å samle informasjon og som trives enda bedre med kostnytte-analyser.

Daniel Kahnemans *Tenke, fort og langsomt* kom på norsk i 2012, og på originalspråket i 2011 (Thinking, fast and slow) og ble raskt en bestselger. Boka presenterer på en underholdende måte nye teorier om hvorfor mennesker handler som de gjør.

HVORFOR I ALL VERDEN sier for eksempel folk flest nei til et myntkast som enten gir 150 kr i gevinst og eller 100 kr i tap? Dette, og mange andre rare menneskelige valg, klarte Kahneman å forklare godt nok til at han i 2002 ble tildelt Nobelprisen i økonomi. Grunnen er, forklarer Kahneman i *Tenke, fort og langsomt*, at beslutningene våre tas i to systemer; et raskt, intuitivt (kall det gjerne «magefølelse») og et tregt, analytisk («hodet»). Det stemmer ikke

slik man før trodde, at mennesket handler ut fra rasjonelle vurderinger om hva som gir best utbytte. Kahnemans forskning viste at den etablerte teorien om «Economic Man», det rasjonelle mennesket som alltid vurderer handlingene sine opp mot fordeler og ulemper, ikke stemte. Det viktige med Kahnemann og forskningen hans er at han har gjort det irrasjonelle synlig – og det på en måte som er underholdende. Han skriver slik at poengene hans ikke er vanskelige å forstå.

VI MENNESKER ER dessuten kroniske optimister. Vi har vel alle opplevd å ha urealistiske forventninger til hvor mye vi skal gjøre i ferien? Til juleferien pakket jeg trenings- og skiutstyr, og da jeg kom hjem igjen hadde jeg ikke brukt halvparten. Vi har urealistiske forestillinger om hvor mye vi skal trene, slanke oss eller hvor bra utbytte vi kommer til å

få av investeringer. At vi er overoptimistiske når vi planlegger, er viktig å få belyst, og viktig at politikere og andre beslutningstakere vet: når vi for eksempel planlegger et byggeprosjekt, tror vi nesten konsekvent at det blir mye billigere og forttere ferdig enn det det ender opp med å bli.

VÅRE MULIGHETER til å ta beslutninger er preget av at hjernen vår gjør vurderinger på en måte som lur oss. Vi er bygd slik at vi søker informasjon som støtter opp under det vi allerede tror på, og det er faktisk slik at vi husker feil – vi dikter opp det vi tror på. Derfor trenger vi et system som nøytraliserer denne effekten. Selv om vi føler at vi har sikker kunnskap kan vi ikke stole på vår egen vurdering.

Tenke, fort og langsomt er en enestående fortelling om kampen mellom de to systemene i hjernen vår, og deres styrker og svakheter. Boken er en fantastisk oppsummering av en fantastisk karriere. Boken vil gi deg et underholdende og tankevekkende innblikk i fronten av psykologisk og økonomisk teori – og din egen atferd. ♦

Fortalt til Norunn Kosberg

f

Vårens nye bøker
på Humanist

Dawkins’ magiske virkelighet

Er dette vårens ultimate konfirmasjonsgave til den nysgjerrige konfirmant?

Den største utgivelsen på Humanist forlag i år er definitivt den norske utgaven av Richard Dawkins og illustratøren Dave McKeans praktverk *The Magic of Reality* – på norsk *Den magiske virkeligheten. Hva vi vet og hvordan vi kan vite det*. Mye kan sies – og sies stadig – om biologen, popularisatoren og sjefsnyateisten Dawkins og hans utfall mot religion. Men at han med bøker som *Det egoistiske genet* (originalutgivelse 1976) og *The Blind Watchmaker* (1986) har vært en øyeåpner for mange når det gjelder forståelse av biologi og evolusjon, er det ingen tvil om. *The Magic of Reality* ble utgitt på originalspråket i 2011 og er Dawkins’ formidling av den magien som ligger i vitenskapens forklaringskraft. Eller som Dawkins formulerer det: «Vitenskapen er virkelighetens magi».

I *Den magiske virkeligheten* tar Dawkins utgangspunkt i menneskenes mytiske forklaringer på verdens og naturlige fenomeners tilblivelse: menneskene, dyr og planter, solen, havet, og alkens katastrofer. Og så viser han leserne hvordan vitenskaplige undersøkelser av virkeligheten har gitt oss en bedre forklaring på disse

fenomenene etter hvert som menneskeheten har opparbeidet seg mer kunnskap og bedre undersøkelsesmetoder.

Illustrasjonene spenner over nesten like mange teknikker som illustratøren, fotografen, tegneserietegneren, designeren og filmskaperen McKean selv er utøver av. Illustrasjonene forteller i seg selv mange historier: en av dem går over 16 sider – ved siden av teksten selvsagt – og visualiserer tankeeksperimentet der vi legger fotografier av vår far, hans far, hans far igjen osv., for å komme til vår begynnelse. Det gir en stabel med 185 millioner snapshots – 4,8 km høy!

DEN RELIGIONSKRITISKE Dawkins kommer nødvendigvis til syne i sin kritiske holdning til mytene og fortellinger om mirakler, og skeptikerhelten James Randi er også portrettert med et kortriks i boka. Dawkins innrømmer i boka at det er mye vi (ennå) ikke vet, samtidig som han argumenterer for hva fenomen høyst sannsynlig ikke er. Boka kommer i Ingvild K. Alfheims oversettelse.

Vårens andre utgivelser på Humanist forlag fortjener også noen ord. Også i mars

kommer *Gi meg en scene! Norsk blogghistorie – ti år med terror, traumer og dagens outfit* – en antologi med tekster om bloggingens evolusjon: det som startet som en nerdeplattform og nå er blitt tenåringsjentenes domene, med titusenvis av daglige klikk på rosablogger. Folklorist og skribent Kristian Bjørkelo er redaktør for samlingen, som også har bidrag fra Heidi Nordby Lunde, Jill Walker Rettverg, Ida Jackson og Kristine Tofte. Med Bjørn Stærks *Ytringsfrihet* lanserer Humanist forlag en ny bokserie – «Pro et contra» – med små bøker om aktuelle etiske spørsmål. Bøkene skal kortfattet og forståelig presentere for- og motargumenter. Seinere i vår kommer *Konspiranorge* av John Færseth, der Færseth har dykket dypt i norske konspirasjons-teoretikeres verden; og Audhild Skoglunds *Sinte, hvite men. De ensomme ulvenes terror*, der hun forsøker å forstå og analysere de ensomme terroristene, og tar blant annet for seg Anders Behring Breivik og 22. juli, Unabomberen, Timothy McVeigh/Oklahoma City-bombingen og Lasermannen 1 og 2. ♦

Kirsti Bergh

Rasjonell gudstro?

SVAR PÅ TILTALE

Nye ateister, gamle anklager, gode grunner til å tro
Bjørn Are Davdison (Lunde forlag)

Når vi ser på verden og universet og bruker vår beste tankekraft og våre beste metoder, så er den mest rasjonelle konklusjonen at den klassiske kristne guden eksisterer. Det er hovedbudskapet i boka *Svar på tiltale: Nye ateister, gamle anklager, gode grunner til å tro* av Bjørn Are Davdison. Han påstår ikke at han kan bevise Guds eksistens i streng vitenskapelig forstand. Han mener at denne konklusjonen er mest sannsynlig ut fra det vi vet og kan tenke om verden og universet.

Jeg forstår godt at en gud, definert slik Davdison gjør det, kan skape en sammenheng i tilværelsen, mellom moral- og virkelighetssyn. Men at en slik idé skaper sammenheng, er ikke noe bevis for at den er sann. Humanismens forsøk på å nærme seg den store sammenhengen på naturalistisk vis kan kanskje synes svak og ufullstendig sammenlignet med Davdisons «absolutte moral», som er boltet sammen med en skapende, personlig Gud på toppen. Men hva skal vi gjøre da, vi som ikke kan se at denne bolten er skrudd inn i noe annet enn tynn luft? Har vi egentlig noe annet valg enn å bygge på det beste vi har – våre ufullkomne vitenskapelige metoder, vår skrøpelige menneskelige tankekraft, og våre skjøre, framforhandlede moralregler? ♦

Even Gran

(Les lengre bokomtale på Fritanke, no 8979).

Farvel til kritikken

RAUSHETENS TID

Fra misunnelse til beundring
Kathrine Aspaas (Aschehoug)

Selvterapi, samtidsdiagnose og fremtidsvisjoner. Kathrine Aspaas, forhenværende journalist i Aftenposten, har skrevet en bok som fremstår som en blanding av dette. Et personlig vendepunkt utgjør bokens bakteppe, og i kjølvannet av dette tar hun et oppgjør med kritisk tenkning og effektivitet, egenskaper som tidligere utgjorde selve motoren i hennes karriere. Nå er det raushet og åpenhet som gjelder.

Problemet med boken er at hun har byttet ut en ytterlighet med en annen. Aspaas betrakter *alt* gjennom sine nyfunne verdier, hun ser alt gjennom rausheten og åpenhetens rosenrøde blikk, og dermed fremstår hennes samtidsbeskrivelser som ren skjønnmaling. I sitt ønske om å distansere seg fra det hun i dag anser som en overdreven hang til kritikk, forsvinner refleksjonen med i dragsuget; her finnes ingen problematisering, verken av egne virkelighetsbeskrivelser eller av tolkninger. Aspaas henger verden enkelt på greip gjennom et språk som virker både forflatende og banalt på de fenomenene hun forsøker å beskrive. Raushet og åpenhet har sikkert vært til hjelp i hennes eget liv, men når samfunnet filtreres og vurderes ut i fra disse begrepene, fremstår beskrivelsene som ureflekterte og lite troverdige. ♦

Cecilie Ellefsen

Fint og praktisk om død

SISTE FARVEL

Om dødsfall, gravferd og veien videre
Ragnhild Bugge (Tiden Norsk Forlag)

En verdig avslutning med en fin seremoni er nok viktig for de fleste av oss når noen som står oss nærme går bort. «Hvert år dør 42 000 mennesker i Norge, og de etterlatte sitter igjen med både følelsesmessige og praktiske utfordringer som må løses», skriver Ragnhild Bugge i *Siste farvel. Om dødsfall, gravferd og veien videre*. Dødsfall berører altså svært mange, og Bugge, som er en erfaren gravferdstaler i Human-Etisk Forbund, har skrevet en nyttig og grundig bok for alle som vil være forberedt på de praktiske sidene av dødsfall og gravferd.

Hun går nøye gjennom hva som må gjøres etter et dødsfall – fra kontakten med begravelsesbyrået, og hva det kan tilby av tjenester, til selve gravferdsseremonien – hvordan den kan bygges opp og hvilke komponenter som kan være med. Tema som diktlesing, kistenedsenking og kremering blir behandlet. Skal man legge inn innslag som blomsterpålegging eller lystenning i seremonien? Skal man velge kistegrav, urnegrav eller askespredning? Hva er passende påkledning i en begravelse, og hva bør være innholdet i en minnetale?

Boka er krydret med dikt og sitater, og litteraturlisten bak i boken er fin for den som ønsker å gå dypere inn i ulike problemstillinger omkring dødsfall. ♦

Norunn Kosberg

Leserrespons

Har du reaksjoner
på artikler i Fri tanke?
Skriv kort og konsist, helst
maks 1000 tegn.

HVA SYNES LESERNE?

➔ Vi gjennomførte i november en spørreundersøkelse om Fri tanke blant et lite utvalg av Human-Etisk Forbunds medlemmer, og 60 prosent av de som svarte ga bladet 5 og 6 poeng på en skala fra 1-6. Det synes vi er hyggelig lesning. Her er et lite utvalg av de skriftlige kommentarene vi fikk:

➤ «Jeg er imponert over bladets design og innhold; både innholdets litterære kvalitet og valg av tema. Savner dog i omskjærelsesdebatten uttalelser fra sakkyndige jøder og muslimer.»

➤ «Jeg finner alltid noe av interesse, men er ikke like interessert i alt. Format og omfang er bra. Det blir liggende til det er lest selv om det av og til tar en stund.»

➤ «Magasinet er på alle måter mye bedre enn det vi fikk tidligere. Da var det bare svært filosofiske artikler, dårlig billedstoff og lite spennende layout.»

➤ «Jeg finner ikke så mye å lese, egentlig. Her på landsbygda har vi nok med å holde strikkeklubb, lørdags-

kafé og fiskeplass i hevd, og bevare samholdet. Vi er åpne for vår forskjellighet, og det syns jeg er flott.»

Hva synes du? Send oss en epost fritanke@human.no.

På Fritanke.no kan du kommentere våre artikler eller skrive innlegg selv. Ta gjerne debatten om Stålsett-utvalgets rapport, Human-Etisk Forbund og resten av offentlighetens respons på den, på våre nettsider.

LIVSSYN PÅ SYKEHUS

➔ «Sykehuset har en prestetjeneste, og informasjonen om den finner du mange steder. Andre alternativer er det ingen informasjon om. Jeg har snakket med syke som ba om å få snakke med en humanetiker. De fikk vite at alle slike henvendelser måtte gå gjennom prestetjenesten. Det er grunn til å spørre om slike henvendelser blir fulgt opp. Jeg har selv som gravferdstaler for Human-Etisk Forbund vært tilkalt etter at den syke tok affære på egen hånd», skriver Svein-Erik Rastad om livssynsbetjening på Haukeland sykehus. Les hele innlegget på Fritanke.no (9007)

➤ Bør sykehuspresten ut av sykehuset eller bør tilbudet utvides til å gjelde representanter fra flere livssyn? Diskuter gjerne på Fritanke.no.

DEILIG ER JORDEN

➔ Debatten omkring Humanist forlags julesangbok og den ikke-religiøse utgaven av «Deilig er jorden» gikk høyt før jul. Fritanke.no skrev om det [8993, 8995] og på vår Facebook-side kommenterte folk:

➤ «Vebjørn Selbekk glemmer visst helt at jola er stjålet og forsøkt forklart med myter opprinnelig fra heteslagrammede gjetere i midt-østen som ikke har den ringeste anelse om nordboerens vis. Maken!» [Thor Waldemar Wilhelmsen]

➤ «Ka e problemet? Ingen som tvinge når t å bruke den nye teksten om de ikkje vil...» [Monika Pedersen Skogeng]

➤ «Kjenner at jeg (som ateist) blir provosert selv, men det er mest fordi teksten er så ufattelig dårlig. Kan vi ikke la salmene være i fred og skrive nye og bedre sanger hvor tekst og melodi

faktisk passer sammen? » [David Åse]

«Det som mange reagerer på er at de mener både sangen, melodi og tittel er stjålet. Det finnes flere oversettelser, varianter og nyskrevne alternativer til denne sangen og denne omtalte teksten i den nye sangboka er bra.» [Ola Bjåland]

FACEBOOK-HUMANISME

➔ Fri tanke og Human-Etisk Forbund er på Facebook, og forbundet er der ikke bare med moderorganisasjonen, men også med en rekke fylkes- og lokallag. Er du på Facebook, sjekk ut ditt lokale lag eller fylkeslag og lik det. Så har du et sted å treffe – eller diskutere, krangle og utveksle erfaringer med – likesinnede livssynshumanister/humanetikere. Her finner du blant annet fylkeslagene Akershus, Buskerud, Møre og Romsdal, Finnmark, Oppland og Rogaland, og lokallagene Trondheim, Askøy, Oslo og Indre Hardanger. Søk og du skal finne!

Påmelding til seremonier

Påmelding til alle Human-Etisk Forbunds seremonier kan nå skje via human.no. Påmelding til konfirmasjon 2014 åpnes i mai 2013.

Hvordan melde ditt barn på navnefest eller konfirmasjon?

Gå til human.no. Velg **Seremoni** på menyfanen, og deretter riktig seremoni. Her vil du finne generell informasjon om din seremoni, og i forbindelse med konfirmasjon også kurs. På navnefest klikker du direkte på påmelding. På konfirmasjon finner du en nedtrekkmeny hvor riktig fylke velges, og deretter velges påmelding.

F. Faksimile, Human.no

Ha deretter medlemsnummeret klart. (Det finner du for eksempel på Fri tanke og utsendinger fra Human-Etisk Forbund.) Har du det, og medlemskontingenten er betalt, vil det rett etter påmelding bli sent epost med bekreftelse på at seremoniplass er reservert - og den betalingsinformasjonen som trengs for å betale seremoniavgiften.

NB ved påmelding til konfirmasjon og navnefest er det «først til mølla»-prinsippet som gjelder. Medlemmer har ikke fortrinn til plasser, men kurs- og seremoniavgift er mindre for medlemmers barn, når medlemskontingenter betalt.

Bli med på årsmøte!

Nysgjerrig på hva som skjer lokalt i Human-Etisk Forbund der du bor?

Kom på årsmøtet, så kan du være med å påvirke aktiviteter, og kanskje til og med delta i styre og stell?

Som medlem er du hjertelig velkommen til lokallagets årsmøte.

Årsmøtene avholdes i alle lokallag, over hele landet, i løpet av januar eller februar. Fylkeslagene avholder sine årsmøter innen mars måned.

Noen innmeldte årsmøtedatoer:

Årsmøter i Møre og Romsdal:

Sunddal Tingvoll: Ikke satt

Indre Nordmøre: 31. januar kl 19:00 på Rindalhuset

Molde: 28. februar kl 19:00, Strandgata 13

Ålesund: Ikke satt

Kristiansund: 27. februar kl 19:00, Grand Hotel

Søre Sunnmøre: 14. februar kl 19:00, Nabolaget kafé

Møre og Romsdal fylkeslag: 17. mars kl 10:00, Strandgata 13 - Molde

Årsmøter i Hordaland:

Sunnhordland: 19. februar kl. 19:00

Midthordland: 13. februar kl. 19:00.

Voss: 25. februar

Bergen: 21. februar kl 19:00

Nordhordland: 20. kl. 19:00

Askøy: 19. februar kl 19:00

Indre Hardanger: kl 19:00

Hordaland fylkeslag: 16. og 17. mars

Årsmøte i Vestfold fylkeslag: 14. mars 2013 på Slottsfjellsmuseet, Tønsberg

For tid og sted for ditt lokallag, se human.no og velg ditt fylke.

Tallene i parentesene viser til nummeret saken har på fritanke.no. Du kan også følge Fritanke.no på twitter: @fritanke_no

Abonner på Humanist

Tidsskriftet Humanist gis ut av Human-Etisk Forbund. Det er et tidsskrift for allmenn livssynsdebatt, med særlig vekt på problemstillinger som angår livssynshumanismen. Innholdet varierer fra det allment filosofiske, livssynsmessige og religionsvitenskapelige, til mer nærgående blikk på humanismen og dens organisering. Engasjerte skribenter presenterer temaer som sjelden får plass i andre norske medier.

Abonnementet koster 200 kroner for fire nummer per år. Bestill på humanist@humanist.no, www.humanist.no eller ring 23 15 60 00.

Hjelp oss å holde medlemsregisteret oppdatert

Har du endret e-post, telefon, adresse, navn eller livssituasjon? Gi oss beskjed på medlem@human.no eller 23 15 60 10, så holder vi medlemsregisteret vårt oppdatert.

Har du barn under 15 år?

Vi kan få offentlig støtte for medlemmers barn under 15 år, men du må selv registrere barna dine hos oss. Hvis du vil at den offentlige støtten skal gå til oss, send oss skjemaet du finner på www.human.no/barn eller kontakt oss på medlem@human.no eller 23 15 60 10.

Du kan også sende SMS til 2160: **HEF BARN** + barnets navn og fødselsnummer.

Kjenner du noen som ønsker å bli medlem? La dem sende SMS: **HEF medlem** til **2160**. Da tar vi kontakt og tilbyr medlemskap.

gavepenn drikkeflaske
regnponcho
humanistkopp pique-skjorter
t-skjorter og hettegensere halv pris **PC-pute**
Handlenett
Nøkkelring humanistnål i sølv
refleksbånd

Kjøp profilprodukter fra Human-Etisk Forbund i vår nettbutikk human.no/nettbutikk

F Bjørn Molstad

Vil du bli kursleder til Humanistisk konfirmasjon?

Denne våren har rundt 10 000 ungdommer Humanistisk konfirmasjon. Human-Etisk Forbund søker derfor engasjerte og ansvarlige voksne som kan lede konfirmasjonskurs om livssyn og etikk.

Du må identifisere deg med det humanistiske livssynet, kunne skape engasjement, stimulere til ansvarsbevissthet, toleranse og kritisk tenkning. Du får opplæring og honorar.

Les mer om Humanistisk konfirmasjon på human.no eller kontakt ditt fylkeslag/lokallag.

 Human-Etisk Forbund

HOVEDKONTOR

St. Olavsgate 27,
Postboks 6744
St. Olavs plass
0130 Oslo

Tlf 23 15 60 00
human@human.no

For mer informasjon:
www.human.no
Se også: facebook.no/humanetiskforbund

FYLKESKONTORER

Østfold
Tlf 69 31 71 65
ostfold@human.no

Rogaland
Tlf 51 90 64 50
rogaland@human.no

Akershus
Tlf 23 15 60 80
akershus@human.no

Hordaland
Tlf 55 21 41 90
hordaland@human.no

Oslo
Tlf 23 15 60 60
oslo@human.no

Sogn og Fjordane
Tlf 57 67 53 90
sognogfjordane@human.no

Hedmark
Tlf 62 53 05 22
hedmark@human.no

Møre og Romsdal
Tlf 71 21 56 05
moreogromsdal@human.no

Oppland
Tlf 61 17 67 10
oppland@human.no

Sør-Trøndelag
Tlf 73 80 64 80
sor-trondelag@human.no

Buskerud
Tlf 32 89 36 70
buskerud@human.no

Vestfold
Tlf 33 31 32 05
vestfold@human.no

Nord-Trøndelag
Tlf 48 60 62 28
nord-trondelag@human.no

Telemark
Tlf 35 53 13 38
telemark@human.no

Nordland
Tlf 75 52 97 00
nordland@human.no

Aust-Agder
Tlf 37 02 41 00
aust-agder@human.no

Troms
Tlf 77 65 81 98
troms@human.no

Vest-Agder
Tlf 95 75 95 41
vest-agder@human.no

Finnmark
Tlf 95 07 69 23
finnmark@human.no

For kontortider og annet, se human.no.

www.humanistforlag.no

LIK HUMANIST FORLAG PÅ

OG FØLG OSS PÅ

Jeg ønsker å bestille stk *Juks* á kr 99,-
Jeg ønsker å bestille stk *Darwins teori* á kr 99,-
Jeg ønsker å bestille stk *Galileos finger* á kr 49,-

NAVN:

ADRESSE:

POSTNR./STED:

E-POST:

UNDERSKRIFT:

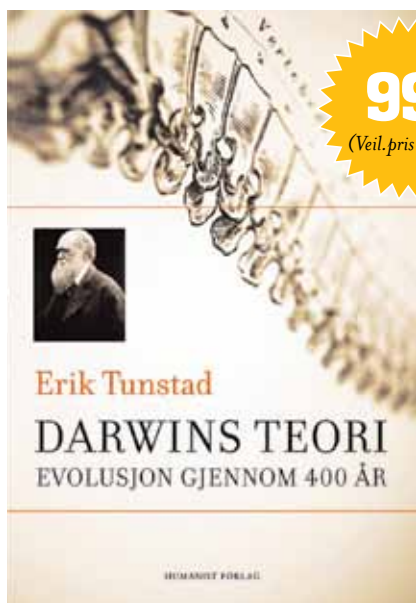
ADRESSATEN
BETALER
FOR SENDING
I NORGE

DISTRIBUERES AV
POSTEN NORGE

Humanist forlag AS
Svarsending IO39
0090 Oslo

Returadresse:
Human-Etisk Forbund
Pb. 6744, St. Olavs plass
0130 Oslo

Januarsalg hos Humanist forlag

99,-

(Veil. pris 329,-)

99,-

(Veil. pris 329,-)

**VINNER AV
SPRÅKRÅDETS
SPRÅKPRIS 2012**

Erik Tunstad
Juks
Tilbudspris: 99,-
(Veil. pris 329,-)

Erik Tunstad
Darwins teori
Tilbudspris: 99,-
(veil. pris 328,-)

49,-

(Veil. pris 348,-)

**BOKA SOM FÅR DEG TIL
Å FØLE DEG SOM ET GENI!**

Galileos finger av Peter Atkins
Tilbudspris: 49,- (Veil. pris: 348,-)

FOR Å
BESTILLE BØKENE
SE KUPONGEN PÅ **SIDE 74**
ELLER GÅ TIL
www.humanistforlag.no